

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
ĀZIJAS STUDIJU NODAĻA

**Oficiālās japāņu valodas atšķirības rakstu valodā no mutiskās
valodas**

BAKALaura DARBS

Autors: **Meinards Lazdāns**

Studenta apliecības nr.: **ml12083**

Darba vadītāja: Asoc. prof. **Agnese Haijima**

Rīga, 2016

SATURS

KOPSAVILKUMS.....	3
ANNOTATION.....	4
IEVADS	5
1. MODERNĀ JAPĀŅU VALODA.....	8
1.1. MODERNĀS JAPĀŅU VALODAS ALFABĒTS.....	10
1.2. PARTIKULAS JAPĀŅU VALODĀ.....	12
1.2.1. PRIEDĒKĻI.....	12
1.2.2. PAMATA PARTIKULAS.....	13
1.2.3. IZTEIKSMĪBAS PARTIKULAS.....	15
1.2.4. APVIENOJUMA UN PASKAIDROJUMA PARTIKULAS.....	16
1.2.5. PAPILDUS PARTIKULAS.....	19
1.3. IZTEIKSMES PALĪGVĀRDI	21
1.4. JAPĀŅU VALODAS AIZUGUVUMI NO RIETUMIEM.....	25
2. PARTIKULU PRAKTISKAIS SALĪDZINĀJUMS.....	29
2.1. PARTIKULU NOZĪME PASAKAS ‘‘GUDRAIS ZEMNIEKS’’ TEKSTĀ.....	29
2.2. PARTIKULU NOZĪME DZIESMĀ ‘‘MĪĻĀ’’	40
SECINĀJUMI	44
LITERATŪRAS SARAKSTS	46
PIELIKUMS.....	47
DOKUMENTĀRĀ LAPA	51

KOPSAVILKUMS

Bakalaura darba nosaukums ir "Oficiālās japāņu valodas atšķirības rakstu valodā no mutiskās valodas," kur oficiālo japāņu valodu saprot kā standarta valodu, ko izmanto valsts iestādēs un sarunvaloda, kura ir balstīta tieši uz standarta valodas, nevis kāda reģionālā dialekta.

Tēma tika izvēlēta, jo, mācoties japāņu valodu, bieži rodas sarežģījumi tulkojumos vai interpretācijā, kad tiek salīdzināta rakstu valoda, kas ir standartizēta, ar sarunvalodu, kur netiek ievēroti visi gramatikas likumi un tiek izmantoti papildus izteiksmes veidi, ko nelieto rakstu valodā.

Darba mērķi ir parādīt, kā tika veidota mūsdienu standarta japāņu valoda, kā atšķiras rakstu valoda no sarunvalodas, kur būtiskākās atšķirības analizēt un paskaidrot, un kā šīs atšķirību nozīmi sarunvalodā var interpretēt rakstu valodā.

Darbā tiek secināts, ka oficiālā japāņu valoda ir veidota pēc Edo valodas parauga un visbūtiskākās atšķirības ir partikulu pielietojumam sarunvalodā to salīdzinot ar rakstu valodu, jo rakstu valodā tiek izmantotas pamata partikulas, kuru savienojumi netiek saīsināti, kamēr sarunvalodā šīs partikulu pielietojums ir atkarīgs no sarunvalodas vieda, runātāja un sarunas dalībniekiem.

Darbs tiek dalīts divās nodaļās, kas attiecīgi ir tālāk sadalītas apakšnodaļās, kur vienā daļā tiek apskatīta teorija un otrā tiek veikta daiļdarbu analīze. Darba apjoms ir 44. lpp.

ANNOTATION

Name of the bachelors thesis is “Differences in Written and Spoken Japanese Language,” where Japanese language is understood as standard language which is used in governmental institutions instead of regional dialects.

This topic was chosen because of difficulties that appear while learning Japanese language and attempting to translate or interpret standartized written language compared to spoken language where all of the grammar rules are not always upheld and other means of expression are used which is not used in written language.

Main goals are to show how modern standartized Japanese language was formed, how written language differs from spoken language, to analyze and explain the main differences and how to interpret them in written language.

In this work it is concluded that official Japanese language is formed after version of Japanese that was practiced in Edo and the main differences are in the use of particles in spoken language when compared to written language, because particles used in written language are mostly basic and their combinations remain intact whereas in spoken language particle use depends on type of speech, the speaker and listeners.

There are two main chapters which are further split into smaller sections. One chapter is dedicated for theory and the second one is dedicated for analysis of practical works. Total volume is 44 pages.

IEVADS

Šajā bakalaura darbā, kura nosaukums ir “Oficiālās japāņu valodas atšķirības rakstu valodā no mutiskās valodas,” darba autors vēlas apskatīt atšķirības modernās japāņu valodas atšķirības sarunvalodā un rakstu valodā. Nav ilgi jādomā, lai atrastu atšķirības latviešu valodas rakstu valodā no sarunvalodas, kuru izmanto ikdienā. Tāpat var secināt, ka sarunvaloda ir lielā mērā atkarīga no paša runātāja, kas norāda uz to, ka pielietotai leksikai vai gramatikai var pastāvēt runātāja unikālas atšķirības. Šīs pašas atšķirības pastāv arī japāņu valodā. Man bija iespēja pavadīt gadu studējot Japānā, un šīs atšķirības ikdienā bija ļoti lielas. Protams, pēc aptuveni 16. mēnešu gara elementārās japāņu valodas apguves Latvijā, bija gaidāmas grūtības, bet mācoties no mācību grāmatām, kuras ir balstītas uz oficiālo japāņu valodu, kas nemitīgi attīstās, un pašas grāmatas kļūst par novecojušām, sākotnēji radās iespaids, ka runā pavisam citu valodu, it īpaši ārpus Kantō reģiona, jeb Tokijas apkārtnes. Līdz ar to, man radās personīga interese par šo tēmu no valodniecības skatpunkta.

Dzīvojot Jamagatas prefektūrā, man radās iespaids, ka skolā darba autors un viņa studiju biedri apgūvām pavisam citu valodu no tās, kuru dzirdējām ikdienā skolā vai ielās. Pirmās atšķirības, kuras darba autors novēroja, ka bija atšķirības leksikā un runas tempā Jamagatā, un cilvēki no ziemeļu reģioniem piekopa līdzīgas atšķirības runā, kas mani mudināja ieskatīties dziļāk šajā jomā – dialektos. Tomēr, japāņu valodas apguvei tika izmantota oficiālā valoda, kura ir balstīta uz valodu, kuru izmanto Tokijā, tāpēc par darba tēmu darba autors izvēlējās oficiālo valodas atšķirības rakstiski un mutiski, kuru izmanto ziņu avīzēs, ziņu pārraidēs televīzijas kanālos, izglītībā un valsts valdībā. Jāpiemin, ka sarunvaloda, kā jau iepriekš minēju, attīstās daudz straujāk un pastāv dažādas stilistiskas izteiksmes formas.

Šinī darbā darba autors salīdzinās dažāda veida rakstiskus piemērus, kuros tiks norādītas atšķirības valodā, kuru izmanto tikai rakstiski, vai izteiksmes veidos, kurus izmanto sarunvalodā, līdz ar to cenšoties parādīt, cik būtiski vai nenozīmīgi atšķiras modernā japāņu valoda sarunvalodā no tās rakstu formas. Pēc autora domām šī tēma ir nozīmīga, jo, apgūstot japāņu valodas pamatus, no valodniecības skatpunkta netiek labi paskaidrots, kāpēc pastāv atšķirības, piemēram, partikulu pielietojumā sarunvalodā un rakstu valodā. Protams, japāņu valodā vārdi netiek locīti un locījumu funkciju aizvieto partikulas, ko nav iespējams ierakstīt vārdnīcā vai tulkotāja un saņemt sakarīgu skaidrojumu vai atbildi. No personīgās pieredzes darba autors saprot, ka vairums cilvēku, kuriem japāņu valoda ir dzimtā valoda un kas neapgūst japāņu valodas valodniecību, šai tēmai īpaši uzmanību nepievērš, un ar grūtībām vai pat vispār nespēj paskaidrot, kādēļ, rakstot eseju, tiek izmantotas atšķirīgas partikulas no tām

kurās izmanto sarunvalodā. Tikai tiek piedāvāti dažādi salīdzinājumi, lai šo partikulu pielietojumu varētu vairāk vai mazāk saprast. Caur dažāda veida salīdzinājumiem tiks paskaidrotas partikulas, kurās izmanto rakstu valodā, kā tās tiek izmantotas salīdzinājumā ar mutisko valodu un kā šīs partikulas ietekmē teksta tulkojumu latviešu valodā. Vēl viena būtiska atšķirība ir aizmantotajā leksikā dažādos rakstiskos avotos, piemēram, ziņu mēdijos un romānos vai īsajos stāstos. Salīdzinot leksiku un izmantotās partikulas rakstu valodā ar tām, kurās tiek izmantotas sarunvalodā, darba autors vēlas parādīt problēmu, kura pastāv kopš valodas apguves sākuma un kas netiek apskatīta tuvāk. Japāņu valodā vārdi netiek locīti tāpat kā latviešu valodā, un to funkciju aizvieto tieši partikulas, tāpēc īpaša uzmanība tiks veltīta tieši partikulām un to atšķirībām, jo ikdienā pielietotās leksikas atšķirības ir grūti atdalīt no reģionālajiem dialektiem. Darba mērķis ir parādīt būtiskākās atšķirības starp standarta japāņu valodas rakstu valodu un sarunvalodu, un, lai to sasniegtu, tiks apkopota teorētiskā informācija un tiks apskatīti praktiski piemēri, kur šīs atšķirības būs redzamas.

Darbs ir iedalīts divās daļās. Pirmajā daļā tiks apstatīta modernā japāņu valoda, mūsdienu oficiālās japāņu valodas izveidošanās, partikulas rakstu valodā un sarunvalodā, dažādi vārdi, kuri nepieder pie partikulām, bet ietekmes ziņā ir neaizstājama japāņu valodas sastāvdaļa, un japāņu valodas aizguvumi no rietumu valodām, kuri tiek izmantoti arī šodien. Apkopojot informāciju par, pēc autora domām, vissarežģītāko aspektu japāņu valodā, vēlos izveidot vispārīgu priekšstatu par japāņu valodas bagāto partikulu un palīgvārdu krājumu, kas tik tieši ietekmē valodu. Otrajā daļā tiks tulkoti un analizēti dažādu stilu teksti, lai redzētu atšķirības starp mutisko valodu un rakstisko valodu standarta japāņu valodā. Analīzē tiks īpaša uzmanība veltīta partikulām un gramatikas stila atšķirībām, un ar pirmajā daļā apkopotās informācijas palīdzību tiks veikti secinājumi.

Darba teorētiskās daļas izstrādē ir izmantoti vadošo japāņu valodas un vēstures speciālistu darbi. viens no tiem ir B. Frellesviga ‘‘ *A History of Japanese Language* ’’, kurā tiek aprakstīta japāņu valodas vēsture, sākot ar pašiem pirmajiem rakstu darbiem japāņu valodā un beidzot ar moderno japāņu valodu. Grāmatā autors apraksta konkrētā laika japāņu valodas rakstību, fonētiku, nedaudz tiek apskatīta tā laika gramatikas īpatnības, kā arī pašas valodas pārmaiņas tajā laika posmā. Šī darba izstrādes nolūkam īpaša uzmanība tika veltīta tieši modernās japāņu valodas sadaļai, kur arī tika kodolīgi paskaidrots, kā tika radīta japāņu valoda, kuru izmanto viscaur Japānā un kā tā atšķiras no pārējām valodām vai dialektiem, kuri tiek plaši pielietoti arī mūsdienās, tiek apskatītas galvenās atšķirības no iepriekšējo laikmetu valodas fonētikā, gramatikā, kā arī japāņu valodas ietekme no rietumu valodām no Edo perioda līdz Otrā pasaules kara beigām. Grāmata dod dziļu ieskatu japāņu valodas vēsturē, bet

tajā, pēc autora domām, trūkst praktisku piemēru, lai vieglāk saprastu fonētikas un gramatikas izmaiņas. Tādēļ īpaši nozīmīga ir informācija par japāņu valodas gramatiku M. Kamermana ‘’ darbā „*An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language.*” Šī grāmata sniedz vispārēju informāciju par japāņu valodas sintaksi un gramatiku. Plaši tiek paskaidrota rakstības sistēmas īpatnības, piemēram, rakstība trīs dažādos veidos – *hiragana*, *katakana*, un *kandži*. Tiek īsi paskaidrota teikumu uzbūve japāņu valodā. Tomēr, galvenā uzmanība tiek veltīta japāņu valodas gramatikai un tās piemēriem, partikulu bagātīgumam japāņu valodā, kā arī visdažādākie valodas likumi sākot ar sarežģīto un mulsinošo skaitīšanas sistēmu, kurā tiek izmantoti vairāki skaitītāja vārdi un kā notiek skaņu maiņa, tiek doti piemēri vairāku partikulu izmantošanas piemēri, dažādu palīgvārdu piemēri, kuru pielietojums ir atkarīgs no vairākiem faktoriem saistībā ar partikulām un citiem vārdiem teikumā, kā arī tiek doti piemēri elementārās japāņu valodas konjugācijai un sagatavotas frāzes, kuras tiek izmantotas ikdienā. Šī grāmata dod vispārīgu ieskatu modernajā japāņu valodā.

1. MODERNĀ JAPĀŅU VALODA

Lai varētu saprast rakstiskās vai runas atšķirības modernajā japāņu valodā, ir nepieciešams nedaudz apskatīt Japānas vēsturi, kas tad arī paskaidro, kāpēc modernajā japāņu valodā pastāv tik daudz reģionos atšķirīgi ikdienā izmantotie vārdi un teikumu stila veidi. Ir valodniecības pētnieki, kuri šīs atšķirības pieskaita tikai pie dialektiem un ar tiem saistītām valodas atšķirībām, bet, ņemot vērā modernizāciju un iespēju cilvēku kustībai, kas tieši ietekmē valodas izmaiņas, šī iedale pie dialektiem ātri kļūst mulsinoša, kad uz to skatās 21. gadsimtā.

Līdz Edo perioda beigām iedzīvotāju regulāra kustība starp reģionālajām provincēm nebija iespējama, un vairums cilvēku savas dzīves pavadīja pie dzimtenes. Tā rezultātā parādījās nelielas, izolētas runas valodas atšķirības starp ne tikai provincēm, bet arī starp ciematiem un pat mājsaimniecībām.¹

18. gadsimta beigās, ceļojot no Edo uz ziemeļiem, Furakava Košōkena “Tōjū zakki”(東遊雜記) ir rakstīts par dialektu Fukušimas prefektūrā – “Abas puses spēj vien saprast tikai pusi no teiktā. Par to tikai varēja vien smieties pat viesnīcās. Kad mēs pasūtījām *ča-zuke*(tēja uz vārītiem rīsiem), mums tika atnesta *ju-zuke*(vārīts ūdens un rīsi), un neatlika nekas cits, kā vien pašiem iet uz virtuvi un gatavot pašiem.”²

Par dialektu Iwate prefektūrā tiek rakstīts – “Gan sieviešu, gan vīriešu runa bija vien buldurēšana. Varēja saprast tikai divus vai trīs vārdus no desmit. Vietējie zemes kungi parasti inspektoriem deva divus vai trīs pilsētu zinošus cilvēkus, neskaitot vīnu gidus, kamēr inspektori uzturējās pilsētā. Marioka pils valdnieks deva mums vēl divus interpretētājus, jo šis Iwates reģions bija īpaši grūti saprotams, bet tomēr interpretētāji bieži nespēja saprast, ko vietējie teica.”³

Neskatoties uz to, ka galvaspilsēta bija Edo, Edo perioda sākumā kultūras centrs aizvien vēl bija Kioto un valdošā elite pielietoja šo valodu. Tomēr, Edo perioda otrā pusē popkultūras rezultātā sāka veidoties divas atšķirīgas “pilsētu” valodas – Edo un Osaka. Šīs valodas, līdzīgi kā iepriekš pieminētie dialekti, bija atšķirīgas no citām valodām, ko izmantoja Kioto, lauku reģionos vai mazākās pilsētās. Ir jāpiemin, ka Edo iedzīvotāji nāca no vairākiem Japānas reģioniem, un Edo valodas īpatnības ir cieši saistītas ar šo daudzo dialektu pārstāvjiem. Līdz ar izglītoto cilvēku pieaugumu, sākotnēji elitārā Kioto valoda, uz kuras tika

¹ Bjarke Frellesvig – “A History of Japanese Language” Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 377.lpp

² Ibid.

³ Ibid.

balstīta oficiālā valoda Edo, tika ietekmēta ar dažādiem dialektiem, un atšķirību skaits attiecīgi pieauga.⁴

Pienākot Meidži periodam un Meidži reformām, sāka veidot modernu valsti, kurai bija nepieciešama oficiāla valsts valoda gan rakstiski, gan mutiski. Līdz Meidži periodam pastāvēja valodas atšķirības starp prefektūrām un ekonomikas un popkultūras centriem – Kioto, Osaka un Tokija. Līdz ar to, Japānas izglītības ministrija 1901. gadā pieņēma lēmumu, ka skolās mācības vajadzētu pasniegt valodā, kuru izmanto valsts parlamentā, proti, valodā, kura pilnveidojās Edo periodā starp izglītoto sabiedrību, nevis reģionālajos dialektos, kuru ikdienā pielietoja cilvēki. Savukārt rakstības sistēma bija jāpielāgo valodai un gramatikas likumiem, kurus izmantoja runājot, lai modernizētu rakstības sistēmu, kura neatbilda valodai, ko cilvēki runāja ikdienā.⁵

Kioto periodā tika pieņemti klasiskās ķīniešu rakstības likumi, bet šāda veida rakstība nebija praktiska arī tad, un mācību dēļ tika atvasināti vieglāk lasāma apzīmējumu sistēma – *kana*, kas atvieglo lasīšanu, kad *kandži* pielietojums nav praktisks, kā arī iepriekš minētā neatbilstība valodai, kuru runāja. Līdz Meidži periodam rakstu sistēma bija balstīta uz klasiskās ķīniešu rakstības sistēmas vai tās japāņu valodai pielāgotam variantam pēc brīvas patikas. To atšķirības var redzēt publikācijās Edo un Kioto Edo perioda sākumā rakstītajā lugu tekstā u.tml..

⁴ B. Frellesvig – “A History of Japanese Language” (378.lpp)

⁵ Ibid. 379.lpp

1.1 MODERNĀS JAPĀŅU VALODAS ALFABĒTS

Lai gan skaņu pārmaiņas valodā notiek lēni un pārmaiņu sākumu ir neiespējami konkrēti definēt, pirmās pārmaiņas, kuras dzirdamas mūsdienu japāņu valodā, rakstiski ir pieminētas starp 18. gadsimta beigām un Edo perioda beigām, kad sāka veidot japāņu valodas alfabētu izglītības nolūkiem. Ir jāpiemin, ka šīs skaņas, kuras nav oficiālajā japāņu valodā, aizvien pastāv dažos dialektos un nav pilnībā zudušas.⁶

Meidži periodā tika izveidota standartizēta kana sistēma, kas aizvietoja iepriekš izmantoto *hentaigana*, kurā vienas un tās pašas skaņas apzīmēja vairāki hieroglifi, iegūstot sistēmu, kurā katrai skaņai atbilst tikai viens apzīmējums. Tomēr, lai gan šī sistēma tika izveidota salīdzinoši nesen, tās izveides laikā notika skaņu saplūšana, un dažas skaņas, kas tika izmantotas reģionālajos dialektos, netika ievietotas modernizētajā alfabētā, piemēram, skaņa *み*, kuru izrunāja kā *vi*, bet tika aizstāta ar skaņu *い* – *i*.⁷⁸

Asociētās profesores Agneses Haijimas sastādītā “Japāņu valodas transliterācija latviešu valodā” parāda skaņu saplūdumu starp skaņām *じ* un *ぢ*, kuras izrunā kā *dži*, un starp skaņām *ず* un *づ*, kuras izrunā kā *dzu*.

Tabula 1. Japāņu valodas alfabēts.

あ – a	い – i	う – u	え – e	お – o
か – ka	き – ki	く – ku	け – ke	こ – ko
さ – sa	し – ši	す – su	せ – se	そ – so
た – ta	ち – čī	つ – cu	て – te	と – to
な – na	に – ņi	ぬ – nu	ね – ne	の – no
は – ha	ひ – hi	ふ – fu	へ – he	ほ – ho
ま – ma	み – mi	む – mu	め – me	も – mo
や – ja		ゆ – ju		よ – jo
ら – ra	り – ri	る – ru	れ – re	ろ – ro
わ – va				を – o
ん – n				

⁶ B. Frellesvig – “A History of Japanese Language” (383.lpp)

⁷伊地知, 鉄男 (1966). 仮名変体集. Tokyo: 新典社, 1966.

⁸ Christopher Seeley “A History or Writting in Japan” New York, 1991. (104.lpp)

が – ga	ぎ – gi	ぐ – gu	げ – ge	ご – go
ざ – dza	じ – dži	ず – dzu	ぜ – dze	ぞ – dzo
だ – da	ぢ – dži	づ – dzu	で – de	ど – do
ば – ba	び – bi	ぶ – bu	べ – be	ぼ – bo
ぱ – pa	ぴ – pi	ぷ – pu	ぺ – pe	ぽ – po

Šīs tabulas parāda modernās japāņu valodas pamata skaņas, no kurām var izveidot visas pārējās skaņas.

きゃ – kja	きゅ – kju	きょ – kjo
しゃ – ša	しゅ – šu	しよ – šo
ちゃ – ča	ちゅ – ču	ちよ – čo
にゃ – ņa	にゅ – ņu	にょ – ņo
ひゃ – hja	ひゅ – hju	ひよ – hjo
みゃ – mja	みゅ – mju	みよ – mjo
りゃ – rja	りゅ – rju	りよ – rjo
ぎゃ – gja	ぎゅ – gju	ぎょ – gjo
じゃ – dža	じゅ – džu	じよ – džo
びゃ – bja	びゅ – bju	びよ – bjo
ぴゃ – pja	ぴゅ – pju	ぴよ – pjo

Šīs skaņas, kas ir balstītas uz skaņām, kuras beidzas ar – i, to aizstājot ar *ja*, *ju* un *jo*. Šīs skaņas netika atšķirtas atsevišķi, bet skaņu saplūšanas dēļ, mazi *ja*, *ju* un *jo* tika pierakstīti pie šīm skaņām. Šīs skaņas ir aizgūtas no ķīniešu valodas.⁹

Ir jāpiemin, ka neilgi pirms standartizētā alfabēta izveides plaši tika izmantota skaņa *je*, kurai nav apzīmējuma standartizētajā alfabētā.¹⁰ Piemēram, populāri vārdi ar šo skaņu ir japāņu valūta ¥ vai 円, kuras sauc par jēnām, izrunājot *jen* vai *en*; *Yedo* – veca izruna pilsētai Edo; alus *Yebisu*, kura nosaukums ir mantots līdzīgi kā Edo, lai gan mūsdienās to izrunā kā *ebisu*, neizmantojot skaņu *je*. Lai gan oficiālajā valodā šī skaņa nepastāv, tā tiek izmantota dažos dialektos.

⁹ Haruo Kubozono – “Handbook of Japanese Phonetics and Phonology” Germany: Watler de Gruyter Inc, (215.lpp)

¹⁰ B. Frellesvig – “A History of Japanese Language” (387.lpp)

1.2 PARTIKULAS JAPĀŅU VALODĀ

Japāņu valodā īpaša nozīme ir partikulām, jo bieži tās veidos teikuma nozīmi gramatiski, teiktā pamatojumus, nolieguma forma, kā arī tiek izmantoti pieklājības dēļ.¹¹

1.2.1 PRIEDĒKĻI

Pieklājības vai cildināšanas partikulas お un ご pēc nozīmes ir vienādas, bet to izmantošana ir atkarīga no vārda izcelsmes, pie kura tā tiek pielietota, tas ir, お tiek izmantota japāņu izcelsmes vārdiem, kamēr ご tiek izmantota vārdiem, kuri aizņemti no ķīniešu valodas. To pielietojums ir visnotaļ plašs, jo tās tiek pielietotas runājot ar klientiem vai cilvēkiem, uz kuriem kāds paziņojums attiecas, piemēram, vilciena stacijā, kad tiek paziņota informācija par vilcienu kavēšanos u.tml.. Šīs partikulas izmanto pirms lietvārdiem vai darbības vārdiem. Piemēram, bieži redzams ir ご注意 – *gočūi* – uzmanību. Šīs partikulas bieži tiek izmantotas gan rakstiski, gan runājot, un to pielietojums ir daudz plašāks par lūgumu uzmanībai, vai kā partikulu pirms kāda lietvārda, piemēram, お茶 – *oča* – tēja. Ņemot vērā, ka partikula ご tiek lietota kopā ar vārdiem, kas aizgūti no ķīniešu valodas, dažos gadījumos var tikt rakstīta ar kandži 御.¹²

Nolieguma partikulas 不 – *fu*, 無 – *mu*, 非 – *hi* tiek izmantotas ar kandži apzīmējumiem, jo tās tiek izmantotas kopā ar vārdiem, kuri aizgūti no ķīniešu valodas un ir formāli nozīmējumi un nosaukumi, piemēram, 非常口 – *hidžōguči* – avārijas izeja, ko burtiski tulko kā ne-parasta-izeja, 無理 – *muri* – neiespējams, burtiski tulkojot, neloģisks, un 不便 – *fuben* – apgrūtināošs.¹³

Lieluma vai daudzuma apmēra nolūkam tiek izmantoti priedēkļi 全 – *zen* – viss vai katrs, piemēram, 全部 – *dzenbu* – visu, vai 全員 – *dzenin* – visi(cilvēki vai dalībnieki), 毎 – *mai* – katru, piemēram, 毎日 – *maiņiči* – katru dienu, 大 – *dai* vai *ō* – liels, piemēram, 大学 – *daigaku* – augstskola vai universitāte, 小 – *ko* vai *šō* – mazs, piemēram, 小学生 – *šōgakusē* – pamatskolnieks. Priedēklis 半 – *han* – nozīmē pusi, piemēram, 半分 – *hanbun* – puse.¹⁴

Citas bieži izmantotas partikulas ir 最 – *sai*, ko aptuveni tulko kā visvairāk, kas nāk no vārda 最も – *mottomo*, bet, piemēram, 最初 – *saišo* – sākums, jeb pats sākums vai sākumā.

¹¹ P.G. O'Neill, S. Yanda. "An Introduction to Written Japanese." UK: Hodder Arnold H&S, 1975

¹² M. Kamermans "An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language" 2013. (147.lpp)

¹³ Ibid. (148.lpp)

¹⁴ Ibid. (149.lpp)

超 – *čō* – ‘‘super,’’ sarunvalodas priedēklis, kas tiek izmantots kopā ar īpašības vārdu, 以 – *i*, norāda uz kādu robežu, piemēram, 以上 – *idžō* – ‘‘vairāk par.’’¹⁵

1.2.2 PAMATA PARTIKULAS

Partikula は, kura tiek izrunāta kā *va*, apzīmē teikuma subjektu nominatīvā. Iemesls, kāpēc tās izruna ir atšķirīga no apzīmējuma ir meklējama rakstības sistēmas vēsturē, jo piecu pamata patskaņu vietā tika izmantoti apzīmējumi は, ひ, ふ, へ un ほ, kuru izruna attiecīgi bija *va, i, u, e* un *o*. Partikula は var tikt lietota pie viena vārda vai pat pie vesela teikuma の は formā, kur の savieno vairākus vārdus ar partikulu は, kas ļauj tiem būt par teikuma subjektu.¹⁶

の – *no* – tiek izmantota ļoti plaši, un šai partikulai ir vairākas nozīmes un pielietojumi. Iepriekš minētā savienotāja funkcija citai partikulai ir viens piemērs, bet šī partikula arī dod ģenitīva nozīmi, atkārtō iepriekš minēta teikuma subjektu tikai ar partikulu の, kā arī teiktajam dod sievišķīgu maigumu, ja partikulu izmanto teikuma beigās.¹⁷

Jautājuma partikula か – *ka*, izmanto jautājuma mērķim, bet tā neaizstāj jautājuma zīmi, jo to var pielietot arī teikuma vidū un veido sarežģītākas frāzes¹⁸, kā, piemēram, かもしりません – *kamošrimasen*, kas tiek izmantota kāda apstākļa nezināšanas gadījumā vai kā minējums. Vēl šī partikula dod dažiem vārdiem citādu nozīmi, ko arī tulko citādi.

なに – <i>kas, ko</i>	なにか – <i>kaut kas</i>
だれ – <i>kurš</i>	だれか – <i>kāds</i>
どこ – <i>kur</i>	どこか – <i>kaut kur</i>
いつ – <i>kad</i>	いつか – <i>kaut kad</i>

Līdzīgi partikulai は, partikula が – *ga* – arī norāda uz teikuma subjektu, bet to var arī izmantot kā ‘‘bet.’’ Piemēram, kad kāds atbild uz telefona zvanu Japānā, bieži pirmā teikuma beigās tiek izmantota šī partikula, kuras nozīme ir līdzīga partikulai のは, tādējādi it kā dodot signālu, ka tiek gaidīta sarunas turpināšana no otras puses.¹⁹

¹⁵ M. Kamermans ‘‘An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language’’ (150.lpp)

¹⁶ C. Seeley ‘‘A History of Writing in Japan’’ (104.lpp)

¹⁷ M. Kamermans ‘‘An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language’’ (166.lpp)

¹⁸ Ibid. (154.lpp)

¹⁹ Ibid. (155.lpp)

と – *to*, ir savienojuma partikula. Tā tiek izmantota starp teikuma daļām, citātiem, teikuma subjektiem, salīdzinājumiem starp vairākām lietām vai uzskaitījumiem. Tā arī veido citas, sarežģītākas partikulas.²⁰

Partikula で – *de* – pirmkārt izpilda instrumentāļa(ar ko?) funkciju. Otra funkcija ir vietas apzīmējums, kur tika veikta darbība. Rakstu valodā šo partikulu ir iespējams redzēt kā にて – *nite*.²¹

Savukārt partikula に norāda uz noteiktu vietu, kura var arī būt abstrakta, un līdz ar to izmanto daudz plašāk. Citi pielietojumi ir laika norādīšanai kādā laika posmā, darbība ar konkrētu mērķi, piemēram, kad dotie iepirkties.²²

Partikula へ, kuru izrunā kā *e*, tāda paša iemesla dēļ, kā partikula は, norāda virzienu uz kādu vietu. Ikdienas sarunvalodā, runājot par došanos uz kādu vietu, lielas atšķirības starp partikulām に un へ nav.²³

も – *mo*, var tikt izmantota kā piekrišana sarunās, piemēram, 私も – *vatašimo* – es arī, tādējādi izsakot savu piekrišanu vai līdzīgu viedokli par kādu tematu. Vēl šo partikulu bieži izmanto kā “un,” tādējādi savienojot teikuma locekļus, nepagarinot pašu teikumu.²⁴ Partikulas も saistītāja funkcija dod iespēju šo partikulu izmantot citās, sarežģītākās partikulās, līdzīgi kā citas saistītāja partikulas, un arī dod dažiem vārdiem citu nozīmi.

なに – kas, no	なにも – jebkas
だれ – kurš	だれも – jebkurš
どこ – kur	どこも – jebkur
いつ – kad	いつも – jebkad

Partikula を – *o*, norāda darbību ar konkrētu objektu, piemēram, 卒業論文を書きます – *socugijō ronbun o kakimasu* – “absolvēt,” “darbu,” “rakstu,” ko latviski var interpretēt kā – Es rakstu bakalaura darbu.²⁵

²⁰ M. Kamermans Ibid. (155.lpp)

²¹ Ibid. (162.lpp)

²² Ibid. (163.lpp)

²³ Ibid. (165.lpp)

²⁴ Ibid. (170-173.lpp)

²⁵ Ibid. (173.lpp)

1.2.3 IZTEIKSMĪBAS PARTIKULAS

Izteiksmības partikulas izmanto sarunvalodā, jo tās ir vai nu vienkāršotas, jeb saīsinātas rakstu valodas partikulas, vai arī tām ir citāda funkcija, kura sarunā teiktajam dod nedaudz atšķirīgu nozīmi, salīdzinājumā, ja to uzrakstītu uz papīra.

よ – *jo*, ir partikula, kas tiek izmantota teikuma beigās un norāda uz klausītāja nezināmu informācijas atklāšanu.²⁶ Šai partikulai sarunvalodā liela nozīme ir tās intonācijai – paaugstināts tonis nozīmē, ka dotā atbilde ir ar pozitīvu vai apstiprinošu ideju, kamēr pretēji ir pazemināts tonis, kas nozīme neapstiprinošu atbildi.²⁷ Sarunvalodā dialogos ļoti bieži tiek izmantota atbilde – いいよ – *ijjo*, ko ar pozitīvu atbildi var tulkot kā “labi!”, kamēr ar pazeminātu toni šo atbilde var tulkot kā “būs jau labi...”

Partikula ね – *ne*, tiek izmantota ļoti plaši ikdienā un tās funkcija var saprast kā retorisku teikumu, proti, teikumu beidzot ar ね tiek izteikts teicēja viedoklis par kādu tematu, bet dziļa diskusija no klausītāja netiek gaidīta, jo šī partikulai nav stingras nozīmes, t.i., izmantojot šo partikulu, iesāktā sarunu var uzskatīt par nenopietnu. Ja šī partikula tiek lietota teikuma vidū, tad tai īpašas nozīmes nav, un, ja tā tiek lietota lieki, tad to var uzskatīt par sliktu valodas stilu. Bieži var dzirdēt, ka šī partikula tiek pagarināta ねえ – *nē*, kam gramatiskas nozīmes nav, bet norāda uz runātāja emocijām.²⁸

Partikula な – *na*, pēc funkcijas ir līdzīga partikulai ね, un tās pamata pielietojums ir tāds pats, bet tā tiek izmantota izsakot savu viedokli, kura pieprasa nopietnu atbildi. Tāpat kā partikula ね, to runājot var “izstiept.” Tomēr, atšķirībā no ね, partikulai な ir arī cita funkcija, proti, nolieguma funkcija, piemēram, 開けるな – *akeruna* – neatver.²⁹

さ ir partikula, ko var izmantot pie teiktā, kas ir tikai jauna informācija, bet atšķirībā no partikulas よ, tai netiek pievienota intonācija, kas mainītu tās nozīmi. Tomēr, līdzīgi kā ね un な, to var izmantot teikuma vidū, lai piesaistītu klausītāja uzmanību.³⁰ Plaši tiek izmantota frāze あのさ – *anosa*, kuru šādos gadījumos izmanto pirms jaunās informācijas izklāsta.

²⁶ M. Kamermans Ibid. (173.lpp)

²⁷ 新日本語の中級・本冊 (146, 149, 154.lpp)

²⁸ M. Kamermans “An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language” (174.lpp)

²⁹ Ibid. (175.lpp)

³⁰ Ibid. (176.lpp)

し – *ši*, apvieno argumentus par vienu tematu. Rakstu valodā parasti neizmanto vairāk par diviem argumentiem, kad tos savieno ar し, bet sarunvalodā tā tiek izmantota daudz brīvāk.³¹

って – *tte*, tiek izmantota kā saīsinājums partikulai と, kad runa ir par kāda teikto, un to var izmantot と言いました – *toīmašita* – vietā. Šo partikulu rakstu valodā neizmanto.³²

Partikula かな – *kana*, ir partikulu か un な apvienojums, kas attiecīgi izsaka jautājumu un tajā pašā laikā apstiprinājumu teiktajam.³³ Ņemot vērā, ka šo partikulu izmanto tikai sarunvalodā, な parasti tiek izstiepts.

Partikulai や – *ja*, ir brīvāks pielietojums nekā partikulai と, kas tiek izmantota uzskaitījumiem. Kamēr partikula と savieno noteiktu skaitu objektu vai cilvēku u.tml., partikula や savieno tikai objektus, un, pietam, šo sarakstu nenoslēdzot, dodot tikai dažus piemērus.³⁴

わ – *va*, ir partikula, kuru izmanto beidzot teikumu, līdzīgi kā partikulu よ, bet tā tiek uzskatīta par sievišķīgu, un vīriešu kārtas pārstāvji no tās lietošanas izvairās. Tomēr, Kansai prefektūras lauku reģionos šī partikula tiek lietota partikulas よ vietā, bet to var jau uzskatīt par dialekta atšķirībām no standarta valodas.³⁵

1.2.4 APVIENOJUMA UN PASKAIDROJUMA PARTIKULAS

のです, んです, のだ, んだ – šīs partikulas, jeb partikulu savienojumu var izmantot kā paskaidrojumu, jeb pamatojumu, izmantojot tikai šo partikulu pēc teikuma pēc principa, kas tika paskaidrots, kad apskatīja partikulu の.³⁶

ので – *node*, ir のです turpinājuma forma, t.i., izmantojot šo partikulu, pēc pamatojuma var pievienot vēl kaut ko citu, piemēram, secinājumu, bet to nevar izmantot, kad vēlas izteikt savu viedokli. ので ir formālāka un pieklājīgāka partikula nekā から – *kara*, kuru attiecīgi var izmantot sava viedokļa pamatošanai.³⁷

³¹ M. Kamermans Ibid. (177.lpp)

³² Ibid. (177.lpp)

³³ Ibid. (178.lpp)

³⁴ Ibid. (179.lpp)

³⁵ Ibid. (180-181.lpp)

³⁶ Ibid. (182.lpp)

³⁷ Ibid.

Papildus iepriekš minētai funkcijai, から pastāv arī citi pielietojumi. To var arī izmantot kā apzīmējumu no kāda sākumpunkta, laikā vai vietā.³⁸

まで – *made*, ir pretējā partikula partikulai から, jo tā norāda beigu punktu vietai vai laikam. Latviski abas kopā var tulkot kā “no – līdz.” Partikulai まで pievienojot partikulu に, tās nozīme tiek ierobežota, jo, piemēram, runājot par laiku, partikula まで iekļauj arī beigas, kamēr までに to neiekļauj.³⁹

Partikula より – *jori*, tiek izmantota, kad tiek salīdzināta kāda īpašība kādam objektam. Tās tulkojums, tomēr, var būt visai sarežģīts, jo, piemēram, teikumā 私より強いです – *vataši jori cujoi desu*, burtiski – es *jori* spēcīgāks esmu, bet patiesībā tiek pateikts, ka “Es esmu vājāks” attiecībā pret to, ar kuru tiek salīdzināts.⁴⁰

ながら – *nagara*, savieno divas darbības, kuras tiek veiktas vienlaicīgi, ko latviski var tulkot kā “kamēr.” Īpašs gadījums ir 残念ながら – *dzannen nagara*, 残念 – *dzannen*, kurā ながら tiek tulkots kā “bet.”⁴¹

Partikula けれども – *keredomo*, tulkojot latviski, tuvāk būs vārdiem “tomēr” vai “bet.” Kamēr šī partikula tiek lietota līdzīgos gadījumos kā が, sarunvalodā biežāk dzirdama けれども saīsinātā versija けど, un pastāv princips, ka garākā versija ir pieklājīgāka.⁴²

程 – ほど – *hodo*, ir līdzīga partikulai より tādā ziņā, ka to īsti nevar pārtulkot latviešu valodā. Tās būtība ir salīdzināt kādu lietu vai darbību ar citu. Piemēram, 高いほど美味しい – *takai hodo oiši* – dārgs *hodo* garšīgs, ko latviski varētu tulkot kā “Jo dārgāks, jo garšīgāks.” Partikulu var izmantot gan pozitīviem salīdzinājumiem, gan negatīviem.⁴³

しか – *šika*, tiek izmantota gadījumos, kad no liela skaita iespējām ir tikai viena vai, kad ir runa par darbībām, tika veikta tikai viena darbība.⁴⁴

だけ – *dake*, ir ļoti vienkārša partikula, ko arī ir viegli tulkot, proti, “tikai.”⁴⁵

³⁸ M. Kamermans *Ibid.* (182.lpp)

³⁹ *Ibid.* (183.lpp)

⁴⁰ *Ibid.* (185.lpp)

⁴¹ *Ibid.* (186.lpp)

⁴² *Ibid.* (188.lpp)

⁴³ *Ibid.* (188-190.lpp)

⁴⁴ *Ibid.* (190.lpp)

⁴⁵ *Ibid.*

ばかり – *bakari*, var tulkot kā ‘‘tikai,’’ bet šai partikulai ir arī cita nozīme, kad runa ir par veiktu darbību, kas nesen pabeigta, piemēram, 作ったばかり – *cukutta bakari* – tik tikko uztaisīti.⁴⁶

でも – *demo*, šī partikula tiek lietota vairākos veidos. Viens pielietojums ir savdabīga pārsteiguma gadījumā, piemēram, 子供でもできる – *kodomo demo dekiru* – ‘‘Pat bērns to var izdarīt.’’ Vēl viens pielietojums ir teikuma sākumā, kas latviski nozīmē ‘‘bet’’ vai ‘‘tomēr.’’ Arī šī partikula līdzīgi kā partikula も var tikt pielikta pie vārdiem, mainot to nozīmi, bet to tulkojumi latviešu valodā būs līdzīgi.⁴⁷

なに – kas, no	なんでも – jebkas
だれ – kurš	だれでも – jebkurš
どこ – kur	どこでも – jebkurā vietā
いつ – kad	いつでも – jebkurā laikā

のに – *noŋi*, var tulkot kā ‘‘neskatoties uz to ka’’ vai ‘‘lai gan.’’⁴⁸ Piemēram, 彼はまだ十歳なのに、ピアノ上手です – *kare wa mada džūsai nanoŋi, piano džōzu desu* – ‘‘Lai gan viņam ir tikai desmit gadu, viņš klavieres spēlē labi.’’

とか – *toka*, ir līdzīga partikulām と un や, bet atšķirība ir tāda, ka とか tiek izmantota kā piemērs. Vēl viena atšķirība ir tāda, ka, lai izmantotu šo partikulu, nav nepieciešams veikt vairāk par vienu piemēru.⁴⁹

など – *nado*, vai sarunvalodā なんか – *nanka*, tulko tā pat kā とか un tās funkcija ir tāda pati.⁵⁰

Partikulas くらい – *kurai*, un ぐらい – *gurai*, tiek izmantotas, lai izteiktu aptuvenu lielumu, daudzumu vai laiku.⁵¹

⁴⁶ M. Kamermans Ibid. (192.lpp)

⁴⁷ Ibid. (192-193.lpp)

⁴⁸ Ibid. (193.lpp)

⁴⁹ Ibid. (194.lpp)

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid. (195.lpp)

ころ – *koro*, un ころ – *goro*, tiek izmantotas tikai laika kontekstā. Kamēr くらい tulkotu kā ‘‘aptuveni,’’ ころ tulkotu kā ‘‘ap.’’⁵²

Partikula ずつ – *dzucu*, tiek izmantota, kad vienādi tiek izdalīts kaut kas, piemēram, cena vai grāmatu daudzums.⁵³

こそ – *koso*, uzsver teikto.⁵⁴ Tulkojot uz latviešu valodu, īpašas nozīmes nav.

Partikulas もの – *mono*, tulkojums ir atkarīgs no teikuma konteksta. Tā var izteikt paša pieredzi, sabiedrības ētiku vai arī var tikt izmantota kā iemesls, ar līdzīgu nozīmi kā から.⁵⁵

かも – *kamo*, pēc būtības ir frāzes かも知れません saīsinājums, kas nozīmē ‘‘varbūt.’’ かも知れません pēc uzbūves ir partikulu か un も apvienojums, kuram seko darbības vārda negatīvā forma 知る, kas nozīmē ‘‘zināt.’’ Sarunvalodā plašāk izmanto mazāk formālo formu – かも知れない.⁵⁶

1.2.5 PAPILDUS PARTIKULAS

No iepriekš minētajām partikulām var secināt, ka japāņu valodā to ir ļoti daudz un to pielietojumi ir ļoti plaši, gan rakstu valodā, gan mutiski. Šajā apakšdaļā tiks apskatītas partikulas, kuras tiek izmantotas retāk un tās parādās vairāk populārajā kultūrā. Ņemot vērā, ka izteiksmes veidu ir ļoti daudz, vairumu partikulu, kuras piederētu pie šī atdalījuma, dažas no tām varētu iedalīt pie dialektiem, tāpēc tiks apskatītas partikulas, kuras ir dzirdamas oficiālajā sarunvalodā, runājot ar cilvēkiem vai popkultūras avotos.

Partikulas ものの – *monono*, ものか – *monoka*, un もので – *monode*, pēc to uzbūves ir līdzīgas, bet to nozīmes ir tik pat atšķirīgas, kā partikulas の, か un で. Partikula ものの pēc idejas ir pielīdzināmas iepriekš apskatītajām partikulām けど un のに. Partikula ものか vairāk pieņem izteiksmes funkciju, uzsverot iepriekš teikto. Tulkojums uz latviešu valodu ir atkarīgs no teikuma, kas ir pirms šīs partikulas. Savukārt partikula もので funkcionē kā

⁵² M. Kamermans Ibid. (196.lpp)

⁵³ Ibid. (197.lpp)

⁵⁴ Ibid. (198.lpp)

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid. (199.lpp)

partikulu もの un で savienojums, piemēram, izmantojot sabiedrībā pieņemtu ētikas likumu kā pamatojumu.⁵⁷

には – *niva*, ir partikulu に un は savienojums. Abas kopā izceļ kādu konkrētu vietu kā teikuma galveno objektu.⁵⁸

Partikula だって – *datte*, mūsdienās saprot kā partikulu でも. Bet, līdz ar šīs partikulas vēsturi, t.i., tā tika veidota no partikulām だ un klasiskās japāņu valodas partikulas とて, tā pieņem arī savdabīgu savienošanas funkciju un pārsteiguma vai izbrīna izteiksmi.⁵⁹

たって – *tatte*, nozīmes ziņā ir tādi pati kā partikula ても – *temo*, un latviski to var tulkot kā ‘pat ja.’⁶⁰

Partikula 何と – *なんと* – *nanto*, ir jautājuma vārda ‘kas?’ 何 – *naŋi*, un citēšanas partikulas と – *to*, savienojums. Latviešu valodā šāda veida izteiksmi varētu tulkot kā ‘vai cik...’ Sarunvalodā bieži var dzirdēt なんとなく – *nantonaku*, kura ir iepriekš minētās partikulas savienojums ar なく – *naku*, kura izsaka darbību bez iemesla.⁶¹

までも – *mademo*, ir partikulas まで un partikulas も apvienojums, kas norāda uz kādu ekstrēmu apjomu vai laiku, ja tā tiek izmantota kopā ar laika un vietu apzīmējošām partikulām.⁶²

的 – *てき* – *teki*, pats par sevi ir piedēklis, kas, tulkojot uz latviešu valodu, ļauj lietvārdus pārvērst par apstākļa vārdiem, piemēram, 實際的 – *džissaiteki* – praktisks, kur vārds 實際 – *džissai*, nozīmē fakts vai patieso situāciju⁶³ Šis piedēklis tiek izmantots dažos saliktenos, veidojot jaunus vārdus, piemēram, 目的 – *mokuteki*, mērķis, kur 目 – *me*, nozīmē acis.

Vēl viens piedēklis ir っぽい – *ppoi*, kurš ļauj, latviski tulkojot, lietvārdus pārvērst par īpašības vārdiem.⁶⁴ Piemēram, 忘れっぽい – *vasureppoi* – aizmērāšīgs.

⁵⁷ M. Kamermans Ibid. (201-203.lpp)

⁵⁸ Ibid. (205.lpp)

⁵⁹ Ibid. (206.lpp)

⁶⁰ Ibid. (207.pp)

⁶¹ Ibid. (208.lpp)

⁶² Ibid. (209.lpp)

⁶³ Ibid. (277.lpp)

⁶⁴ Ibid.

1.3 IZTEIKSMES PALĪGVĀRDI

Līdz šim apskatītās partikulas dod nelielu ieskatu japāņu valodas izteiksmes veidos, bet ar partikulām vien nepietiek. Lai spētu komunicēt japāņu valodā, ir nepieciešams apskatīt citu vārdu grupu, kas ietekmē vai maina teikumu nozīmi. Šādos gadījumos tiek izmantoti arī palīgvārdi, kuri ļauj plašāk papildināt un precizēt teikto. Tiem var būt vairākas nozīmes, piemēram, gadījumos, kad tiek izmantots kāds lietvārds, šim vārdam pastāv vairākas nozīmes, bet ir arī citi vārdi, kuriem, līdzīgi kā partikulām, tieša tulkojuma nav, un šos vārdus var saprast tikai no teikumu konteksta. Šie palīgvārdi tiek izmantoti, kad, piemēram, tiek salīdzināti kādi objekti, tiek diskutēta iespējamība kādam notikumam vai notikumiem, vēl pastāv palīgvārdi, kuri nominalizē vārdus, kuru bija pirms tiem, jeb iepriekš teiktajam dod ģenitīva nozīmi, kā arī palīgvārdi citiem gadījumiem, kuri tiks īsāk apskatīti šajā apakšnodaļā.⁶⁵

Kad tiek salīdzināti pāris objekti vai darbības, izmanto vārdu 方 – ほう – *hō*, kurš pats par sevi nozīmē “virziens,” “ceļš” vai “metode” kā arī tiek izmantots saliktos vārdos. Salīdzinājuma gadījumā palīgvārds の方が – *nohōga*, zaudē nozīmi tulkojumā, bet starp diviem salīdzinātiem objektiem, šis vārds jautājumā ir pirms īpašības vārda.⁶⁶

中 – *naka*, nozīmē “vidū” vai “vidus”, bet の中で – *nonakade*, latviešu valodā tuvāk tulkojams kā “starp.” Šis vārds kopā ar partikulām の un で veido palīgvārdu, kura funkcija ir līdzīga iepriekš minētajai の方が, bet atšķirība ir tajā, ka tiek salīdzināti vairāk par diviem objektiem, vai arī jautājumā dots kāds vispārīga objektu grupa, piemēram, mūzikas žanri.⁶⁷

Kādas līdzības salīdzinājuma gadījumā tiek izmantoti palīgvārdi kā そう – *sō*, izsakot līdzību vāji un vispārīgi, kas latviski nozīmē “izskatās, ka..” vai “izskatās pēc.”⁶⁸ Šis palīgvārds arī ir bieži dzirdams laika prognožu pārraidē, izsakot iespējamību kādam laika apstāklim.

Vārds ar daudz dziļāku nozīmi ir 様 – よう – *jō*, kas arī tiek lasīts kā さま – *sama*, kad, piemēram, runā ar kādu klientu(お客様 – *okjakusama*) un ir nepieciešams izmantot cildinošus vārdus. Līdz mūsdienu japāņu valodai palikušas frāzes kā ご苦労様 – ごくろうさま – *gokurōsama*, kas tiek izmantota, kad izsaka pateicību par darbu, kas paveikts, un ご馳走様 –

⁶⁵ M. Kamermans *Ibid.* (212.lpp)

⁶⁶ *Ibid.* (213.lpp)

⁶⁷ *Ibid.* (214.lpp)

⁶⁸ *Ibid.* (272.lpp)

ごちそうさま – *gočīsōsama*, ko izmanto, kad saka pateicību par maltīti. Papildus pastāv arī frāzes このように – *konojōni*, そのように – *sonojōni*, あのように – *anojōni*, どのように – *donojōni*, kuras visas ir saistītas ar veidu, kā kaut kas tiek izdarīts, bet šīs frāzes ir pieklājīgas un biežāk tiek izmantotas rakstu valodā. Tālāk arī pastāv vārda 様 savienojums ar darbības vārdu する – *suru* – ‘darīt’, vai なる – *naru* – ‘kļūt’, un partikulu に, izveidojot ようにする – *jōnisuru*, un ようになる – *jōninaru*, kuri attiecīgi nozīmē ‘darīt šādā veidā’ un ‘kļūva šādi’⁶⁹

風 – ふう – *fū*, ir apstākļa vārds, kas pēc principa funkcionē tā pat kā 様, bet arī var tikt attiecināts uz darbības stilu.⁷⁰

らしい – *rašī*, tiek izmantots, kad ir kādas netiešas informācijas, kas ļauj izteikt secinājumu vai salīdzinājumu. Šo vārdu var tulkot tāpat kā iepriekš apskatīto vārdu そう.⁷¹ Tāpat kā palīgvārds そう, arī šis vārds tiek izmantots laika apstākļu prognozēm.

みたい – *mitai*, pēc principa ir ļoti līdzīgs 様 un らしい, bet secinājums tiek balstīts uz tieša novērojuma. Vēl ir jāpiemin, ka みたい ir na apstākļa vārds un to var izmantot pirms lietvārda, tādā veidā objektu vai cilvēku pielīdzinot kādai īpašībai.⁷²

多分 – たぶん – *tabun*, ir vārds, kurš ir izveidots no divu kandži savienojuma, kur 多 – liels, daudz, un 分 – daļa.⁷³ Pēc nozīmes šis vārds ir līdzīgs かも知れません, bet tas tiek izmantots, kad iespējamība ir augstāka par 50%.

Turpinot par iespējamību, 可能性 – かのうせい – *kanōsē*, ir lietvārds ‘iespējamība.’ Šis vārds ir daudz formālāks par 多分 un かも知れません, un tiek lietots kopā ar darbības vārdu ある – *aru*.⁷⁴

さっと – *satto*, un 必ず – かならず – *kanarazu*, tiek lietoti, kad runātājs ir pārliecināts par iznākumu. さっと tiek izmantots vairāk sarunvalodā, jo šis vārds tiek asociēts ar pozitīvu cerību, kamēr 必ず asociējās tikai ar pārliecību, jo pats vārds burtiski nozīmē ‘bez kļūdām.’⁷⁵

⁶⁹ M. Kamermans Ibid. (273-275.lpp)

⁷⁰ Ibid. (275.lpp)

⁷¹ Ibid.

⁷² Ibid. (276.lpp)

⁷³ Ibid. (280.lpp)

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Ibid. (281.lpp)

かどうか – *kadōka*, ir pretējs vārdiem さつと un 必ず.⁷⁶ Lai gan pēc nozīmes to var interpretēt kā šaubas, pats vārds ir partikulu savienojums, un bieži to pielieto frāzē かどうか分かりません – *kadōka vakarimasen*, ko latviski var tulkot kā ‘‘nezinu, kā būs.’’

事 – こと – *koto*, nozīmē lieta, bet, izmantojot šo lietvārdu kā palīgvārdu un pieliekot to pie darbības vārda, iegūst vēl vienu veidu kā pārveidot darbības vārdu uz lietvārdu, tādējādi iegūstot abstraktu idejas aprakstu.⁷⁷ Uzdodot jautājumu ‘‘Vai Jūs esat kādreiz bijis Francijā?’’ japāņu valodā būtu šādi – フランスに行った事がありますか – ko burtiski tulko kā ‘‘francija,’’ ‘‘iet,’’ ‘‘lieta,’’ ‘‘ir bijis.’’

物 – もの – *mono*, latviski tulkojot, arī iegūst vārdu ‘‘lieta’’ un tā pielietojums ir līdzīgs, bet šinī gadījumā もの izmanto tikai netveramām lietām, t.i., slēpumam vai idejai u.tml., kamēr 事 izmanto lietām vai notikumiem, kurus fiziski var satvert vai izdarīt.⁷⁸

場合 – ばあい – *baai*, vai latviski tulkojot ‘‘situācija’’ ir vārds, kuru var izmantot patstāvīgi un kā arī savienojot to ar lietvārdu, vietniekvārdu, vai darbības vārdu, dodot tam nominatīva funkciju, vai, precīzāk, pārvēršot to par kādu konkrētu situāciju.⁷⁹

たび – *tabi*, tiek izmantots, kad stāstītājs vēlas aprakstīt kādu notikumu vai momentu, ļaujot pateikt kādu vispārīgu informāciju par šo notikumu vai momentu. Vārda たび kandži ir 度, kura viena nozīme ir ‘‘laiks,’’ bet atšķirībā no 時 – とき – *toki*, たび attiecās uz laiku vai momentu, kas atkārtojās vai ar kādu regularitāti tiek atkārtots. Līdzīgi kā iepriekš apskatītajiem vārdiem, arī たび ļauj iepriekš esošo teikuma daļu pārveidot nominatīvā.⁸⁰

Vārda 時 – とき – *toki*, pielietojumu ir daudz, bet, to izmantojot saistībā ar kādu konkrētu laiku vai notikumu, tas arī pieņem funkciju, kas ļauj šo laikam vai notikumam pievienot nominatīva nozīmi. Interesanti ir tas, ka šādā veidā vārdu 時 nevar izmantot tagadnes formā, jo to attiecina uz notikumu kas vai nu notika, vai notiks.⁸¹

⁷⁶ M. Kamermans Ibid. (282.lpp)

⁷⁷ Ibid. (283.lpp)

⁷⁸ Ibid. (284.lpp)

⁷⁹ Ibid. (285.lpp)

⁸⁰ Ibid. (287.lpp)

⁸¹ Ibid.

筈 – はず – *hazu*, ir vārds, kas ļauj izteikt kādu rezultātu, kas tiek gaidīts. Piemēram, 今日はみんな来るはずだ – *kyō wa minna kuru hazu da*, kur みんな来る nozīmē “visi nāks” vai “ieradīsies” un, pievienojot vārdu はず, iegūst teikumu, kuru var tulkot kā “šodien visiem vajadzētu ierasties.”⁸²

べき – *beki*, ir vārds, kuram modernajā japāņu valodā nav īsta skaidrojuma, jo tas ir palicis no klasiskās japāņu valodas, bet tā tulkojums uz latviešu valodu arī būs “vajadzētu.”⁸³ Tomēr, べき ir daudz stingrāks vārds. Piemēram, 学生は英語を勉強するべきだ – *gakusei wa ēgo o benkjōsuru beki da* – “skolniekiem ir nepieciešams mācīties angļu valodu”. Šajā gadījumā べき tulko kā “nepieciešams.”

Vārds 所 – ところ – *tokoro*, nozīmē vieta, bet pievienojot šo vārdu kādam notikumam, tā nozīme kļūst līdzīga iepriekš apskatītajam 時, bet 所 tiek izmantots tagadnē un parasti tam seko partikulas に vai で.⁸⁴

つもり – *cumori*, ir vārds, kas izveidots no darbības vārda 積もる – *cumoru*, kuru latviski tulko kā “paredzēt” vai “nodomāt.” Šis vārds tiek izmantots teikuma beigās pirms kopulas, kas nobeidz teikumu. Jāpiemin, ka šis vārds izsaka nodomu, nevis kādu konkrētu plānu.⁸⁵

訳 – わけ – *vake*, ir vēl viens vārds japāņu valodā, kuram nav tulkojums uz angļu valodu vai latviešu valodu. Bieži šo vārdu izmanto kopā ar frāzi と言う – *toiu*, bet 訳 principā norāda uz paskaidrojumu kādā situācijā.⁸⁶ Japāņi paši šī vārda skaidrošanā izmanto salīdzinājumu ar frāzi と言うこと, un atšķirība ir tāda, ka vārdu 訳 var izmantot arī bez garās frāzes.

まま – *mama*, pēc nozīmes ir stingrāks vārds par 様 – よう, kad runa ir par veidu, kā tiek kaut kas darīts, un tieši pasaka, kā veikt kādu darbību. Piemēram, そのまま続けてください – *sono mama cudzuite kudasai* – “lūdzu turpiniet tieši tā(tādā veidā)”⁸⁷

⁸² M. Kamermans Ibid. (288.lpp)

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid. (290.lpp)

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid. (292.lpp)

⁸⁷ Ibid. (293.lpp)

Kad tiek izteikts tiešs iemesls kādai konkrētai darbībai, izmanto vārdu 為 – ため – *tame*, kuru parasti lieto ar divām partikulām, ja šis vārds tiek lietots pēc lietvārda – のために.⁸⁸ Pēc darbības vārda nav nepieciešams izmantot partikulu の un dažos gadījumos var arī izlaist partikulu に.

1.4 JAPĀŅU VALODAS AIZUGUVUMI NO RIETUMIEM

Līdz ar valsts atvēršanu rietumu valstīm, japāņu valoda aizguva daudzus vārdus no rietumu valodām, it īpaši no angļu valodas. Japāņu valodā pastāv vārdi, kuri ir aizgūti no Eiropas valstīm jau kopš 16. gadsimta, bet šis process ir īpaši novērojams Meidži periodā. Daži pētnieki pat uzskata, ka šo vārdu ienākšana japāņu valodā ir pielīdzināma agrīnajiem aizguvumiem no ķīniešu valodas, jo līdz ar Meidži reformām un straujo modernizāciju bija nepieciešams jaunās idejas aprakstīt un izskaidrot, kas nebija iespējams tā laika japāņu valodā. Vārdu aizguvumu var iedalīt trīs laika posmos – pirms Meidži perioda, Meidži periodā un pēc Otrā pasaules kara.⁸⁹

Japāņu valoda mūsdienās var iedalīt trīs lielās daļās – 和語 – *vago*, vārdos, kuru izcelsme ir meklējama pirms japāņu valodas sinofikācijas, piemēram, *Jamato* valsts, 漢語 – *kango*, vārdi, kuri aizgūti sinofikācijas rezultātā, un 外来語 – *gairaigo*, kas ir vārdi, kuri aizgūti no valodām, kas nav ķīniešu valoda. Pēc pētnieku datiem, vislielākā vārdu grupa ir 漢語, jeb vārdi, kuri aizgūti no ķīniešu valodas, un to apjoms modernajā japāņu valodā ir aptuveni 49%. Otra lielākā vārdu grupa ir 和語, jeb vārdi, kuru izcelsme ir meklējama senajā japāņu valodā, un tās apjoms ir aptuveni 34%. Vārdi, kuri aizgūti no citām valodām, jeb 外来語 sastāda aptuveni 9% un atlikušie 8% ir 混種語 – *konšugo*, vārdi, kas veidoti ar dažādu valodu izcelsmes vārdiem, burtiski tulkojot – sajaukti vārdi.⁹⁰

Vārdus, kuri tika aizgūti no rietumiem – 外来語 – parasti raksta *katakana* stilā, bet šie vārdi attiecas tikai uz vārdiem, kuri tika aizgūti sākot ar Meidži periodu 20. gadsimta sākumā.⁹¹ Citi svešvārdi, kuri tika aizgūti pirms Meidži perioda pēc izcelsmes visbiežāk ir portugāļu vai, vēlāk, holandiešu. Daži svešvārdi, ko atveda portugāļu misionāri ir – たばこ – *tabaco* - tabaka、ビール – *bīru* – alus、油 – あぶら – *abura* – eļļa, kas sākotnēji nāca no portugāļu vārda ‘abra,’ kas nozīmēja olīveļļa、パン – *pan* – maize、フォーク – *fōku* –

⁸⁸ M. Kamermans “An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language” (294.lpp)

⁸⁹ B. Frellesvig – “A History of Japanese Language” (404.lpp)

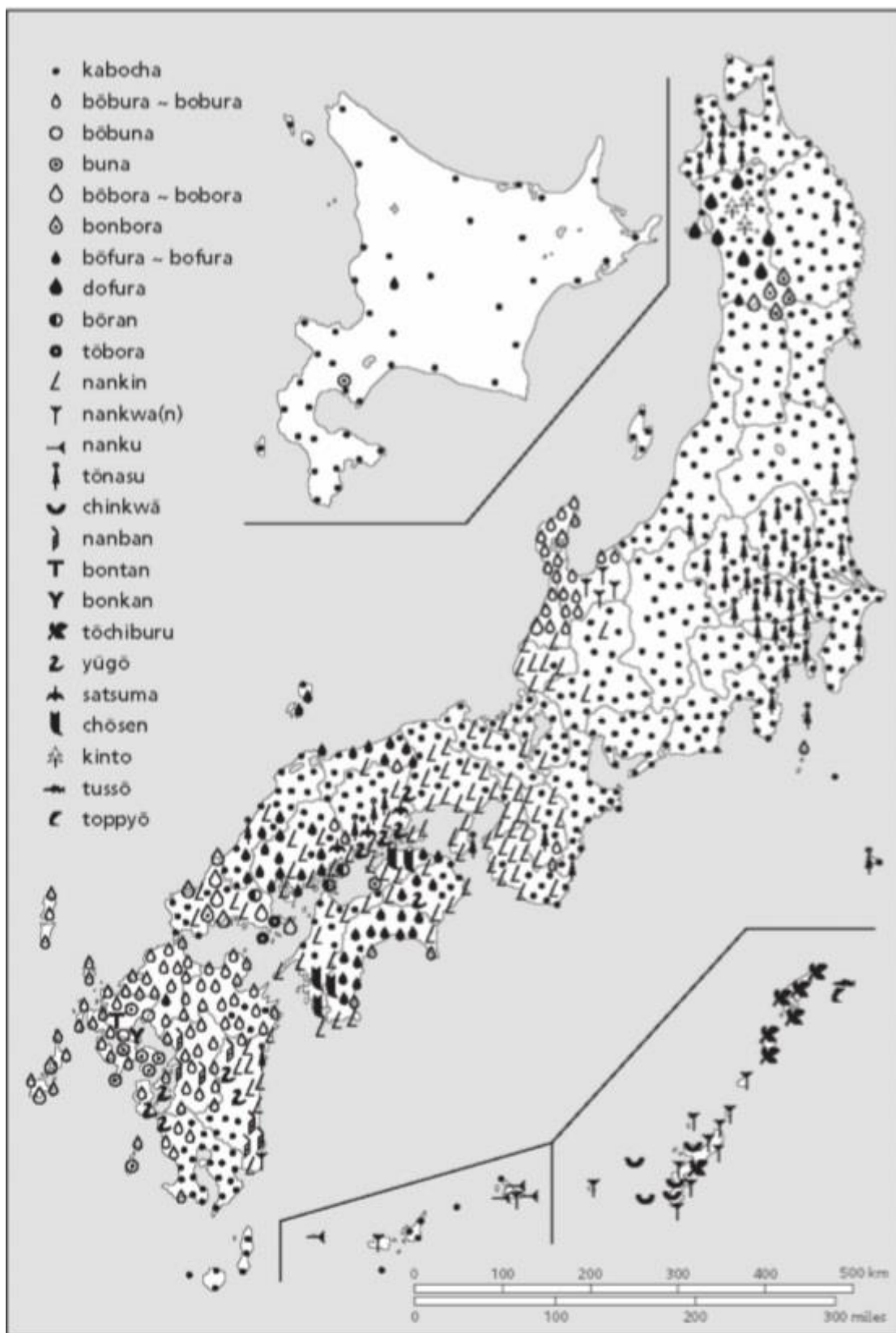
⁹⁰ 新選国語辞典, 金田一京助, 小学館

⁹¹ B. Frellesvig – “A History of Japanese Language” (405.lpp)

ēdam dakša、天ぷら – てんぷら – *tempura* – tempura, dziļi cepta zivs un dārzeņi、南瓜 – かぼちゃ – *kaboča* – ķirbis, bet vēlāk tika atvests citāda veida ķirbis, kura izruna bija – *bōbora*, *bobora*, *bōbuna*. Savukārt holandiešu intereses Japānā bija balstītas uz tirgošanos, mainot tehnoloģiju un modernas tehnoloģijas zinātnē un medicīnā. Līdz mūsdienām palikušu vārdu nav daudz, bet メス – *mesu* – skalpelis, kas nāca no vārda ‘mes’ vēl tiek izmantots šodien.⁹²

Attēlā 1. ir redzams vārda ‘ķirbis’ izrunas dažādos Japānas reģionos. Honšū salas ziemeļos un Hokkaidō izplatīts ir vārds かぼちゃ – *kaboča*, kamēr vēlāk ieviestais vārds *bōbora* un tā varianti ir izplatīti ap Kjūšū salu. Uz ziemeļiem no Tokijas, jeb Kantō reģionā, tiek izmantots vārds *tōnasu*, kas nozīmē ‘ķīniešu baklažāns,’ kamēr Kansai reģionā, t.i., Kioto apkārtnē, tiek izmantots vārds *nankin*, kura izcelsme ir no ķīniešu valodas. No šī attēla var secināt, ka ieviestie svešvārdi Japānā izplatījās lēni, jo tie ieplūšana varēja notikt tikai vienā vietā – Dedžima salā, Nagasaki, Kjūšū.

⁹² B. Frellesvig – *Ibid.* (406.lpp)

Map 17.1 Distribution of words for 'pumpkin' (from Satō 2002: 169)

Attēls 1. Vārda "ķirbis" varianti japāņu valodā.⁹³

⁹³ B. Frellesvig – Ibid. (407.lpp)

Meidži periodā papildus vārdiem, kuri tika tieši aizgūti no ķīniešu valodas un rietumu valodām, tika arī veidoti jauni vārdi, parasti izmantojot jau valodā esošos kandži un pievienojot tiem jaunu izrunu. Liela daļa zinātnisku, akadēmisku un intelektuālu terminu nosaukumi japāņu valodā tika izveidoti šādā veidā, no kuriem dažus vēlāk arī aizņēma gan ķīniešu valoda, gan korejiešu valoda. Daži piemēri šādā veidā izveidotiem vārdiem ir – 社会 – しゃかい – *šakai* – sabiedrība, 民主主義 – みるしゅしゅぎ – *minšūšugi* – demokrātija, 哲学 – てつがく – *tecugaku* – filozofija, 会社 – かいしゃ – *kaiša* – firma, 自動車 – じどうしゃ – *džidōša* – automašīna, 電話 – でんわ – *denva* – telefons, 文学 – ぶんがく – *bungaku* – literatūra, 小説 – しょうせつ – *šōsecu* – novele, 国家 – こっか – *kokka* – valsts, 国民 – こくみん – *kokumin* – pilsoņi.⁹⁴

Gramatiski japāņu valoda Meidži restaurācijas periodā no rietumu valodām netika ietekmēta. Jāpiemin, ka līdz Meidži periodam japāņu valodā trešās personas vietniekvārdi 彼 – かれ – *kare* – viņš, un 彼女 – かのじょ – *kanodžo* – viņa, netika plaši izmantoti. Tulkojot rietumu romānus, 彼女 pat tika izmantota runājot par kuģiem, lai gan to attiecina uz sievieti.⁹⁵

Pēc Otrā pasaules kara japāņu valodā svešvārdi pārsvarā ienāca tikai no angļu valodas, ko var attiecināt uz Japānas un Amerikas Savienoto Valstu ciešām attiecībām līdz mūsdienām, kā arī uz angļu valodas vispārīgā līmeņa uzlabošanas. Svešvārdu pielietojums, protams, ir atkarīgs no runātāja, kamēr izruna japāņu valodā ir atkarīga no viņa vai viņas interpretācijas.⁹⁶

⁹⁴ B. Frellesvig – *Ibid.* (408-409.lpp)

⁹⁵ *Ibid.* (410.lpp)

⁹⁶ *Ibid.* (411-412.lpp)

2. PARTIKULU PRAKTISKAIS SALĪDZINĀJUMS

Darba otrajā daļā tiks veikts partikulu praktiskai salīdzinājums, lai uzskatāmi parādītu partikulu nozīmes ietekmi uz tekstu un tā tulkošanu. Salīdzinājuma veikšanai tiks izmantoti sekojoši literāri darbi: pasaka “Gudrais zemnieks,” kas ir ņemta no grāmatas, kas tika izmantota studijās Japānā, un dziesmas teksts no dziesmas, kas bija populāra pirms dažiem gadiem. Šie avoti tiek izmantoti, lai parādītu japāņu valodas atšķirības gan rakstu valodā, proti, pasakā, kurā darbojas dažādi tēli, un kā būtiskākais tēls ir teicējs, kurš apraksta pārējo personāžu dialogu, attiecības un notikumus, tādējādi atspoguļojot sarunvalodu, kas atklāj atšķirības runas veidā atkarībā no tēla izcelsmes.

Darbā izmantotās dziesmas tekstā, kā jau daiļdarbā, kura pamatā ir dzeja, ir labi saskatāma partikulu nozīme, lai valodu padarītu emocijām bagātu, ko rakstu valodā labi neatspoguļo.

2.1 PARTIKULU NOZĪME PASAKAS “GUDRAIS ZEMNIEKS” TEKSTĀ

Oriģinālvalodā darba nosaukums ir 賢い農夫⁹⁷ – かしこいのうふ. Pasaka stāsta par karaļa gājieni uz mežu, kur ceļā karalis satika kādu zemnieku, kurš strādāja uz lauka. Karalis šim zemniekam uzdeva jautājumu – „Cik tu dienā nopelni?”, uz ko zemnieks atbildēja īsi un konkrēti, bet, kad karalis vaicāja, kā šī nauda tiek izmantota, zemnieks atbildēja visai mīklaini, ko karalis pats nespēja saprast. Vēlāk, kad zemnieks šo mīklaino atbildi paskaidro karalim, pēdējais lūdz zemniekam apsolīt, ka nevienam par šo sarunu nestāstīs. Atgriežoties pilī, karalis saviem padotajiem uzdod jautājumu, ko viņš dzirdēja no zemnieka, bet neviens no padotajiem atbildēt nespēja. Viens no ministriem atcerējās, ka karalis ceļā uz mežu, runāja ar kādu zemnieku un tad arī pats devās pie šī zemnieka, lai rastu atbildi uz šo mīklu. Tomēr zemnieks karalim bija devis solījumu, ka, ja nebūs redzējis karaļa seju simts reizes, šo stāstu nevienam neatstāstīs. Ministrs bija paņēmis līdzī sudraba monētu, uz kuras bija karaļa seja, bet tā bija tikai viena reize... Saņēmis simts sudraba monētas, zemnieks ministram atklāja savu stāstu. Atgriežoties ministrs atbildēja uz karaļa uzdoto mīklu, un valdnieks saprata, ka zemnieks savu vārdu nav turējis. Karalis uzreiz izsauca pie sevis zemnieku un pārmeta viņam, ka zemnieks nav turējis solījumu. Zemnieks karalim parādīja ministra dotās simts monētas ar karaļa attēlu, un atbildēja, ka viņš solījumu ir turējis, jo saņemot monētas, viņš karaļa seju ir redzējis simts reizes. Par šādu gudro atbildi karalis paslavēja zemnieku, kurš no tā brīža bija kļuvis bagāts.

⁹⁷ 日本語を楽しく読む本・中級 (skatīt pielikumā)

Stāsts sākas ar salikto vārdu あるとき, kur とき šajā gadījumā darbības vārdam ある dod pagātnes nozīmi, uzsākot stāstu, ko latviski varētu tulkot kā “kādu dienu.” Tālāk, 一人 nozīmē viens cilvēks, pēc kura tiek izmantota partikula の, kura savieno to ar vārdu 王さま – “karalis,” un šo vārdu saikni latviski tulko kā “kāds karalis.” Partikula が norāda uz teikuma priekšmetu. 森 – “mežs,” に – partikula, kura norāda, ka dodas uz mežu, 出かけました – “izgāja.”

“Kādu dienu kāds karalis devās uz mežu.”

途中で – nozīmē “pusceļā,” kur 途 nozīmē ceļš, 中 ir vidus un partikula で norāda vietu, proti, paredzētā izgājiena vidū. 一人の農夫が – “kāds zemnieks”, kurš ir šī teikuma priekšmets, 畑 – “lauks”, 仕事をしている – “darot darbu”, の – partikula, kas iepriekš teiktajam dod nominatīva funkciju, vēlreiz mainot teikuma priekšmetu, jo partikula を seko pēc teikuma priekšmeta un vārds 見て nozīmē “redzēt.” 声をかけました – burtiski tulkojot, “pacēla balsi.”

“Pusceļā, redzot kādu zemnieku strādājot laukā, (karalis) viņu pasauca.”

一日に – “vienā dienā”, jo partikula に uzdod jautājumu – kad? どのくらい – “cik daudz”, もうかる – nopelnīt, か – jautājuma partikula, ね – izteiksmes partikula, kurai gramatiskā nozīme nav. Jāpiemin, ka karalis, sarunājoties ar zemnieku, neizmanto pieklājīgu izteiksmes veidu.

“Cik daudz (tu) vienā dienā nopelni?”

はい – jā, jeb šinī gadījumā šādā veidā zemnieks atsaucās uz karaļa saucienu, nevis saka “jā,” 王さま – “karalis,” 一日 – “viena diena,” です – teikumu beidzoša saitiņa, と – šajā gadījumā savieno teikumu ar nākošo, カルリーノ金貨4枚 – “četras karurīno zelta monētas”, でございます – ļoti pieklājīgs veids kā pateikt “ir,” ko arī izmanto, lai pabeigtu teikumu, bet modernajā japāņu valodā vārdam ir tiek izmantoti darbības vārdi ある un いる, un, lai pabeigtu teikumu, tiek izmantota saitiņa です, kā arī darbības vārdu ます forma. Tālāk, と農夫は答えました – “atbildēja zemnieks,” kur partikula と savieno citātu ar 農夫 – “zemnieku”, kurš 答えました – “atbildēja.”

“Vienā dienā (es nopelnu) četras zelta monētas, atbildēja zemnieks.”

Tālāk karalis sāk savu turpmāko jautājumu ar で, bet šinī gadījumā tas jāsaprot kā それで saīsinājums, ko šajā kontekstā latviski tulko aptuveni kā “un” vai “tā tad.” その金 – “šo naudu,” partikula を – seko teikuma priekšmetam, どう – “kā”, 使う – “lietot,” んだ – partikulas の un saitiņas です savienojums sarunvalodas formā, ko šajā teikumā tulko kā jautājuma zīmi, un partikulai ね nav īpašas nozīmes, kā iepriekšējā karaļa jautājumā.

“Un kā (tu) šo naudu izmanto?”

1 枚目 – “vienu” (no četrām zelta monētām) vai “pirmo”, partikula ので sasaista teikuma daļas, 私 – “es,” kurš pie reizes ir teikuma priekšmets, jo tam seko partikula は, 食べます – “ēst” ます forma pieklājības nolūkam. 2 枚目 – “otra,” partikula の uzdod jautājumu “ko?”, kamēr は norāda uz teikuma priekšmetu, 将来 – *šōrai* – “nākotne”, のために – “kā dēļ,” kas attiecināms uz lietvārdu 将来, 使い – “lietot,” kura ir modernās japāņu valodas rakstu valodas ます forma, kura netiek rakstīta, lai savienotu vairākus teikumus vienā, 3 枚目のは – “trešo,” 返し – “atdod,” 4 枚目のは – “ceturto,” 捨てます – “izmest.” と農夫は答えました – “atbildēja zemnieks.”

“Pirmo es apēdu. Otro izmantoju nākotnei, trešo atdodu (atpakaļ), ceturto izmetu.” atbildēja zemnieks.”

王さまは – “karalis,” teikuma priekšmets, 農夫 – “zemnieks”, partikula の – savieno lietvārdus, 答 – “atbilde,” 考えながら – “domājot,” kur ながら savieno divas darbības, 森 – *mori* – “mežs”, の – savieno lietvārdus, 方 – *hō* – “virziens”, 進んで – “doties tālāk” vai šajā gadījumā “turpinot,” 行きました – “gāja.”

“Karalis, domājot par zemnieka atbildi, turpināja ceļu uz mežu.”

でも – “tomēr,” だんだん – “pakāpeniski,” わからなくなってきました – “kļuva neskaidrs.”

“Tomēr, (zemnieka atbilde) pakāpeniski kļuva neskaidra.”

それで – “tāpēc,” 王さまは – “karalis,” 引き返して – “doties atpakaļ,” 農夫 – “zemnieks,” に – partikula atbild uz jautājumu “kam?” 聞きました – “jautāja.”

“Tāpēc karalis devās atpakaļ un jautāja zemniekam.”

さっき – “iepriekš,” おまえは – nepieklājīgs veids kā pateikt “tu,” 1枚ので私は食べます – “Pirmo es apēdu,” 2枚目のは将来のために使い、3枚目のは返し、4枚目のは捨てます – “Otro izmantoju nākotnei, trešo atdodu (atpakaļ), ceturto izmetu.”、と – savienojuma partikula, 言った – “teica,” が – “bet,” あれは – “tas,” jeb šinī gadījumā “teiktais,” kas ir teikuma priekšmets, どういうこと – “ko tas nozīmē?”, な – izteiksmes partikula, の – savienojuma partikula, か – jautājuma partikula, ね – izteiksmes partikula.

“Iepriekš tu teici – Pirmo es apēdu. Otro izmantoju nākotnei, trešo atdodu (atpakaļ), ceturto izmetu –, bet ko tas nozīmē?”

農夫は – “zemnieks,” 笑って – “smieties,” 答えました – “atbildēja.”

“Zemnieks smejojoties atbildēja.”

1枚目 – “vienu,” の – savienojuma partikula, 金貨 – zelta monēta, partikula で atbild uz jautājumu “ko?”, 私自身 – *vataši džišin* – “es sev,” が – apzīmē teikuma priekšmetu, 食べます – “ēdu.”

“Vienu no zelta monētām (izmantoju), lai sevi pabarotu.”

2枚目のは – “otro,” 子どもたち – “bērni,” のために – “kā dēļ?”, 使います – “lietot.” 私が – “es,” kas ir teikuma priekšmets, 年をとった時 – frāze, ko izmanto nākotnei, ko tulko apmēram kā “kad būs pagājuši gadi,” 子どもたちは – “bērni,” 私 – “es,” の – savieno lielvārdus, 世話 – “rūpes,” を – darīs “ko?”, して – “darīt,” くれる – “dot,” でしょう – “vai ne?”.

“Otro es atdodu bērniem. Kad es būšu vecs, bērni taču par mani parūpēsies.”

3枚目ので – “trešo” (monētu), 父 – “tēvs,” を – darīs “ko?”, 食べさせます – “pabarot,” が – “bet,” それで – “tas,” 父が – “tēvs,” kurš ir šī teikuma daļas priekšmets, 私に – “man,” jo partikula に atbild uz jautājumu “kam?”, してくれた – tā pat kā iepriekš, “darīt” un “deva,” kam pieliekot vārdu こと šos darbības vārdus pārveido uz lielvārdu, ko latviski saprot kā aptuveni “dotās lietas,” を – seko pēc lielvārda, 返す – “atdot,” わけ – ar nozīmi と言うこと, jeb “tā sakot,” です – teikumu nobeidzošā saitiņa.

“Ar trešo (zelta monētu) es pabaroju tēvu, tādējādi atdodot to, ko tēvs man devis.”

4枚目のは - “ceturto,” 女房 - *ņōbō* - “sieva,” のために - “kā dēļ?,” 使います - “lieto,” が - “bet,” これは - “tas,” 利益 - “peļņa,” partikula に atbild uz jautājumu “par ko?,” は - teikuma priekšmets, なりません - “nekļūst,” から - “tāpēc,” 捨てること - “izmetama lieta,” に - “par ko?,” なります - “kļūst”.

“Ceturto (zelta monētu) es atdodu sievai, bet tas ienākumus nenesīs, tāpēc (zelta monēta) kļūst par izmestu.”

なるほど - “skaidrs” vai arī kā secinājums, おまえの言うこと - “tevis teikto,” は - teikuma priekšmets, もっとも - “taisnība,” だ - teikuma nobeidzošā saitiņa.

“Hmm, tevis teiktajam ir taisnība.”

ところで - “pietam” vai “starp citu,” わし - veids, kā vecāki cilvēki saka 私 - “es,” の - savienojuma partikula, 顔 - *kao* - “seja,” partikula を seko pēc lietvārda, 100回 - “simts reizes,” 見ないうちは - šajā gadījumā to tulko kā “neredzot,” この - “šo,” こと - “lietu,” jeb sarunu, を - saista lietvārdu ar darbības vārdu, だれにも - “nevienam,” 話さない - “neteikt,” と - saistošā partikula, 約束 - “solījums,” してくれ - “dod,” んか - partikulas の saīsinātā versija, kuru izmanto sarunvalodā, un jautājuma partikula か.

“Starp citu, apsoli, ka, kamēr manu seju 100 reizes neesi redzējis, šo sarunu nevienam nestāsti.”

農夫は - “zemnieks,” だれにも - “nevienam,” 話さない - “nestāstīt,” と - savienojuma partikula, 約束しました - “solīja.”

“Zemnieks deva solījumu, ka nevienam nestāstīšot.”

王さまは - “karalis,” お - cildināšanas partikula, 城 - “pils,” に - vietas partikula, 帰って - “atgriezties,” 行きました - “gāja.”

“Karalis devās atpakaļ uz pili.”

お城 - “pils,” に - vietas partikula, 帰る - “atgriezties,” と - savienojuma partikula, 大臣たち - *daidžintači* - “ierēdņi” vai “ministri,” を - seko lietvārdam, uz kuru attiecināts darbības vārds, 集めて - “savākt,” 王さまは - “karalis,” こう言いました - “teica šādi.”

“Atgriežoties pilī un ministriem sapulcējoties, karalis teica šādi.”

これから – “kopš šī brīža” vai šajā gadījumā “tagad,” 一つ – viens, 質問 – jautājums, を – partikula attiecās uz lietvārdu, する – “darīt.”

“Tagad uzdošu (jums) vienu jautājumu.”

ある – “ir,” 農夫 – “zemnieks,” が – partikula, kura norāda teikuma priekšmetu, 一日に – “vienā dienā,” カルリーノ金貨4枚 – “četras karurīno zelta monētas,” partikula を saista lietvārdu ar darbības vārdu, もうける – “nopelnīt,” が – “bet,” 1枚目ので – “pirmo,” 農夫は – “zemnieks,” 食べ – “ēst” bez mas, 2枚目のは – “otro,” 将来のために – “nākotnei,” 使い – “lietot” bez mas, 3枚目のは – “trešo,” 返し – “atdot,” 4枚目のは – “ceturto,” 捨てる – “izmest,” そう – “izskatās, ka..” だ – teikuma nobeidzoša partikula.

“Kāds zemnieks, kurš vienā dienā nopelna četras zelta monētas, pirmo izmanto ēšanai, otro izmanto nākotnei, trešo atdod, un ceturto izskatās, ka izmet.”

これは – “šis” vai “tas,” いったい – “grib teikt,” どういうこと – “ko (tas) nozīmē?”, か – jautājuma partikula, ね – izteiksmes partikula.

“Ko ar to (zemnieks) grib pateikt?”

だれも – “neviens,” この – “šo,” 質問 – “jautājums,” kur partikula に atsaucās uz jautājumu “uz ko?”, 答えられませんでした – “nespēja atbildēt.”

“Uz šo jautājumu neviens nespēja atbildēt.”

次の日 – “nākamajā dienā,” 一人の大臣は – “viens no ministriem,” 前の日に – “iepriekšējā dienā,” 王さま – “karalis,” partikula が norāda uz teikuma priekšmetu, 農夫 – “zemnieks,” と – savienojuma partikula, kura atbild uz jautājumu “ar ko?”, 話していたこと – “runāja,” kur こと dod darbības vārdam lietvārda funkciju, を – attiecās uz lietvārdu, 思っ出した – “atcerējās.”

“Nākamajā dienā viens no ministriem atcerējās, ka karalis runāja ar (kādu) zemnieku.”

それで – “tāpēc,” 農夫 – zemnieka, の – savieno lietvārdus, 家 – “māja,” に – vietas partikula, kura atbild uz jautājumu “uz kurieni?”, 行って – “iet,” 答 – “atbilde,” を –

savieno lietvārdu ar darbības vārdu, 教えて – “parādīt” vai “iemācīt,” もらおう – “iegūt,” と – savieno darbības vārdus, 思いました – “domāja.”

“Tāpēc (ministrs) domāja doties uz zemnieka māju, lai prasītu atbildi.”

ところが – “tomēr,” 農夫は – “zemnieks,” teikuma priekšmets, 王さまのお顔 – “karaļa seju,” kur partikula の savieno lietvārdus un partikula お tiek izmantota, jo runa ir par karali, kuru cildina, を – savieno lietvārdu ar darbību, 100回 – “simts reizes,” 見ないちは – “neredzot,” お話 – “sarunu,” kur partikula お tiek attiecināta uz ministru, kurš pieder pie augstāka sabiedrības slāņa, tādējādi izsakot pieklājību, できません – “nespēj,” と – citē atbildi, 答えました – “atbildēja.”

“Tomēr (zemnieks) atbildēja, ka, kamēr nebūs redzējis karaļa seju 100 reizes, runāt nevar.”

大臣は – “ministrs,” kurš vienlaikus ir teikuma priekšmets, 困ってしまいました – “saraizējās,” kur 困って – こまって tiek tulkots kā “problēma,” そして – “tāpēc,” どうどう – “beigās” vai “beidzot,” 1枚の銀貨 – “viena sudraba monēta,” を – seko pēc lietvārda, uz kura attiecināts darbības vārds, 財布 – さいふ – “naudas maciņš,” から – atbild uz jautājumu “no kurienes?”, 取り出して – とりだして – burtiski “izņemt un dot,” こう 言いました – “teica šādi.”

“Ministram (šī atbilde) nepatika, kā rezultātā (viņš) no maka izņēma vienu sudraba monētu un teica šādi.”

では – “tā tad,” この – “šo,” 銀貨 – “sudraba monēta,” を – seko pēc lietvārda, やる – “darīt,” から – šajā gadījumā “ja,” 教えてくれ – “pastāsti,” んか – savienojuma partikula の un jautājuma partikula か.

“Tā tad, ja (es) iedošu (tev) šo sudraba monētu, tad pastāstīsi?”

する – “darīt,” と – savienojuma partikula, kura šinī gadījumā attiecās uz iepriekšējo teikumu, 農夫は – “zemnieks,” 言いました – “teica.”

“Pēc tam (kad ministrs iedeva zemniekam sudraba monētu), zemnieks teica.”

あと - “pēc tam,” 99 枚 - 99 (monētas), いただければ - “ja saņems,” 王さまのお顔 - “karaļa seju” を - seko pēc lietvārda, 100 回 - “100 reizes,” 見られます - “redzēs.”

“Ja saņemšu vēl 99 (monētas), karaļa seju būšu redzējis 100 reizes.”

なるほど - “skaidrs,” どの - “kurā,” 銀貨 - “sudraba monēta,” に - “kur?,” も - “arī,” 王さまのお顔 - “karaļa seja,” が - teikuma priekšmets, あります - “atrodas.”

“Skaidrs! (Uz) sudraba monētas ir redzama karaļa seja.”

大臣は - “ministrs,” 急いで - “steidzoties,” あと - “pēc tam,” 99 枚の銀貨 - “99 sudraba monētas,” を - seko pēc lietvārda, 農夫 - “zemnieks,” に - atbild uz jautājumu “kam?,” やりました - “darīja” vai pēc konteksta - “iedeva.”

“Steidzoties ministrs zemniekam iedeva (vēl) 99 sudraba monētas.”

農夫は - “zemnieks,” teikuma priekšmets, 一枚一枚 - “vienu pēc otras,” の - savieno vārdus, 銀貨 - “sudraba monēta,” を - seko pēc lietvārda, よく - “rūpīgi,” 見てから - “redzēt,” kur から nozīmē “darbības vidū,” こう言いました - “šādi teica.”

“Sudraba monētas vienu pēc otras rūpīgi apskatot, zemnieks teica.”

私は - “es,” 王さまのお顔 - “karaļa seju,” を - seko pēc lietvārda, もう - “jau,” 100 回 - “100 reizes,” 見ました - “redzēju,” から - “tāpēc,” 答 - “atbildi,” を - seko pēc lietvārda, 教えて - “pastāstīt,” さしあげましょう - pieklājīgs veids, kā pateikt “dot.”

“Karaļa seju esmu redzējis jau 100 reizes, tāpēc atbildi pateikšu.”

農夫 - “zemnieka,” の - savieno lietvārdus, 話 - “stāsts,” を - seko pēc lietvārda, 聞いた - “dzirdēja,” 大臣は - “ministrs,” 大喜びで - “ar lielu prieku,” 王さまのところ - “vietām kur atrodas karalis,” へ - virziena partikula, もどって - “atgriezties,” 言いました - “teica.”

“Zemnieka stāstu dzirdējis ministrs atgriezās pie karaļa un teica.”

王さま - “karalis,” わかりました - “saprata.”

“Karali, (es) sapratu.”

さては – “tā tad,” あの – “tas,” 農夫が – “zemnieks,” しゃべった – “izplāpāja”
な – izteiksmes partikula.

“Tā tad, tas zemnieks izplāpājās...”

王さまは – “karalis,” すぐに – “tūlīt,” 農夫 – “zemnieks,” を – seko pēc lietvārda,
tam attiecinot darbības vārdu, 呼んで – “saukt,” 聞きました – “jautāja.”

“Karalis uzreiz izsauca zemnieku.”

すると – “tad,” 農夫は – “zemnieks,” しかし – “bet,” 王さま – “karalis,” わたく
しは – vēl viens veids, kā pateikt 私 – “es,” 王さまのお顔 – “karaļa seju,” を – attiecina
lietvārdu pret darbības vārdu, 100回 – “100 reizes,” 見た – “redzēja,” の – darbības
vārdam, kā arī visu iepriekš teiktajam, dod nominatīva funkciju, です – teikuma nobeigšanas
saitiņa, と – citē zemnieka stāstu, 言って – “teikt,” 大臣 – “ministrs,” から – šajā
gadījumā atbild uz jautājumu “no kā?”, もらった – “saņēma,” 100枚の銀貨 – “100
sudraba monētas,” を – attiecina lietvārdu pret darbības vārdu, 見せました – “parādīja.”

“Pēc tam (kad zemnieks un karalis runā) zemnieks teica – “Bet karali, es Jūsu seju
redzēju 100 reizes” un parādīja monētas, kuras saņēma no ministra.”

王さまは – “karalis,” 農夫 – “zemnieks,” の – savieno lietvārdus, 頭の良さ –
“attapība,” を – seko pēc lietvārda, ほめて – “slavēt,” 一生 – “visu dzīvi,” 楽に暮らせる
– “dzīvot ērti,” ほど – salīdzinājuma partikula, kura attiecas uz dzīvi pirms tam, の –
iepriekš teiktajam dod ģenitīva nozīmi, たくさん – “daudz” の – savieno vārdus, お金 –
“nauda,” を – seko pēc lietvārda, やりました – “darīja.”

“Karalis zemnieka attapību slavēja. (zemnieks) Visu dzīvi pavadīja ērti, jo ieguva
daudz naudas.”

Tabula 1. Pamata partikulu lietojums pasakā ‘‘Gudrais zemnieks’’

Partikula	は	の	か	が	と	で	に	へ	も	を
Teicējs	x	x		x	x	x	x	x	x	x
Zemnieks	x	x		x	x	x	x		x	x
Karalis	x		x	x	x	x	x		x	x
Ministrs	x					x				x

Tabula 2. Izteiksmes un savienojuma partikulu lietojums pasakā ‘‘Gudrais zemnieks’’

Partikula	お	ね	な	から	んだ	ので	のは	んか	のてめに
Teicējs	x								
Zemnieks	x			x		x	x		x
Karalis		x	x		x			x	
Ministrs				x				x	

Šajās tabulās ir redzams, kuri tēli izmanto kādas partikulas. Pamata partikulas lieto visi tēli, bet ņemot vērā, ka ministram pasakā nebija velvētas daudz izteiksmes iespēju, lietotās partikulas šajā gadījumā ir tikai dažas.

Teicējs pasakā izmanto tikai pamata partikulas un cildināšanas priedēkli お, no kā var secināt, ka japāņu valodā rakstiski nav pieņemts izmantot partikulas, kuras izmanto ikdienas sarunvalodā, bet pieklājības nolūka izmanto cildināšanas vai pieklājības partikulas, kur tās nepieciešamas.

Zemnieka izmantotā valoda bija parādīta dialogos ar karali un ministru. Tādēļ zemnieka runas veids bija ļoti pieklājīgs, kad zemnieks sarunājās ar karali un ministru, kuriem ir augstāks sabiedrības statuss. Bez pamata partikulu lietošanas var viegli rasties pārpratumi, tāpēc tās izmanto sarunvalodā, kur tās ir nepieciešamas, lai būtu saprotams teiktais. Pasakā zemnieks bieži atbildēja uz jautājumiem, tāpēc zemnieks izmantoja paskaidrojuma partikulas un apvienotās partikulas, piemēram, のてめに un のは. Par izmantoto leksiku un izteicieniem ir jāpiemin わけ, kas tiek izmantots, kad tiek pamatots kāds iemesls, わたくし, kas ir savdabīgs veids kā pateikt 私 – ‘‘es,’’ ko bieži neizmanto oficiālajā japāņu valodā.

Papildus pamata partikulu pielietojumam, karaļa runā bieži tika uzdoti jautājumi, ko var redzēt tabulā 1., kur jautājuma partikula か tiek izmantota caur karaļa tekstu. Lai gan karaļa vecums netiek minēts, karalis izmanto vārdu kā わし – ‘es,’ ko parasti izmanto gados vecāki cilvēki. Vēl interesanti ir tas, ka karalis izmanto izteiksmes partikulas, lai dotu teiktajam savas personīgās emocijas un arī lai piesaistītu klausītāja uzmanību. Karalis arī izmanto saīsinātus vārdus un neizmanto pieklājības vai cildināšanas partikulas.

Ministram netiek atvēlēts daudz runas teksta, bet no tā, ko ministrs teica, neskatoties uz pamata partikulām, var redzēt, ka arī ministrs runā ar zemnieku no augšējā sabiedrības slāņa, bet viņa runas veids ir formālāks, nekā tas, ko izmanto karalis.

2.2 PARTIKULU NOZĪME DZIESMĀ ‘MĪĻĀ’

Uplift Spice カノジョ⁹⁸ – ‘mīĻā.’

Šajā apakšdaļā tiks apskatīta vienas dziesmas lirika, kurā izmantotās partikulas un vārdi tiks apkopoti un paskaidroti. Ņemot vērā, ka piedziedājums atkārtojas partikulas tiks analizētas tikai vienu reizi. Pilna dziesmas lirika apskatāma ir pielikumā. Šī dziesma tika izvēlēta, jo tā bija populāra pirms dažiem gadiem, un atspoguļo partikulu nozīmi, lai izteiktu savas domas un emocijas daiļdarba formā. Tekstā tiek izmantota modernāka valoda, salīdzinot to ar pasaku ‘Gudrais zemnieks,’ kā arī autore personīgās emocijas tiek pastiprinātas caur partikulu pielietojumu.

マシンガン – ‘automātiskais ierocis,’ でも – ‘pat,’ jo šajā teikumā uzsvars tiek likts uz darbības vārda 壊せなくて – こわせなくて – ‘nespēt iznīcināt.’

‘Pat automātiskais ierocis nespēs iznīcināt.’

キャタピラー – burtiski tulkojot, kāpurs, bet to var interpretēt kā ‘tanks,’ jo, ņemot vērā dziesmas kontekstu, vārdu japāņu valodā arī asociē ar garām sliedēm vai ķēdēm, でも – ‘pat,’ 潰せなくて – つぶせなくて – ‘nespēt saspiest.’

‘Pat tanks nespiedīs.’

だけど ir partikulas けど savienojums ar だ, kas ir īsā forma saitiņai です, kuram šajā gadījumā tulkojumā nozīmes nav un šo savienojumu var tulkot kā ‘bet’ vai ‘tomēr,’ jo latviešu valodā teikumu uzsākt ar vārdu ‘bet’ var uzskatīt par stila kļūdu. その – ‘tas,’ 眼差し – まなざし – ‘skatiens’ vai ‘skats,’ の – savieno lietvārdus, 先 – さき – ‘priekšā,’ に – vietas partikula, kura atbild uz jautājumu ‘kur?’, それは – ‘tas,’ ある – ‘ir,’ んだ – partikulu の un です īso formu savienojums.

‘Tomēr, šis skats atrodas (man) priekšā.’ Teikums parāda, ka notiek pārdzīvojums, ka piepildās tas, kas bija šķietami neispējams.

ねえ – partikula tiek izmantota uzmanības saņemšanai, なんて – ‘kāpēc?’, そんなに – ‘šādi,’ なって – ‘kļūst,’ まで – ‘līdz,’ 頑張る – ‘censties,’ んの – šajā gadījumā partikula の uzdod jautājumu.

⁹⁸ pielikumā

“Klau, kāpēc (tu) noved visu līdz šim?”

何も – “nekas,” 耳 – みみ – “ausīs,” に – “kur?,” 入っていない – “neiet,” 蚊 – か – “ods,” を – seko pēc lietvārda, 追う – おう – “ķert,” ように – “lai,” 君 – “tu,” の – savieno vārdus, 視線 – しせん – “skatiens” vai “acis,” を追う – “ķert.”

“Nekas (tev) nav dzirdams, it kā ķerot odu (es) ķeru tavu skatienu.”

目と目 – “aci pret aci,” kur partikula と tiek izmantota, lai veidotu izteicienu, が – izsaka teikuma priekšmetu, 合って – “satikties,” も – “arī,” 僕 – “es,” を – saista lietvārdu ar darbības vārdu, 遙か – はるか – “tālu,” 透り – とおり – “caurspīdīgs,” 越し – こし – “pāri,” 何か – “ kaut ko,” を – seko pēc lietvārda, 捉える – とらえる – “noķert.”

“Pat tad, kad skatieni satiekas, man cauri (tu) kaut ko tālu noķer.”

虜 – とりこ – “cietumnieks,” に – šajā gadījumā atbild uz jautājumu “kā?,” する – “darīt,” その目は – “šīs acis.” Šo teikumu latviski tulkot it sarežģīti, jo to nepieciešams atdzejojot, bet burtiski tulkojot:

“Šīs cietumnieka acis.”

宇宙人 – うちゅうじん – “citplanētiets,” でも – “pat,” 多分 – “varbūt,” 見つけれ
れなくて – “neatrast.”

“Pat citplanētieši varbūt neatrastu.”

ロケット – “raķete,” でも – “pat,” 届くなくて – とどくなくて – “nesasniegt.

“Pat raķete nerasniegtu.”

レーダー – “radars,” でも – “pat,” 探せなくて – さがせなくて – “neatrast.”

“Pat ar radaru neatrastu.”

君が – “tu,” kas vienlaikus ir teikuma priekšmets, 次に – “nākamreiz,” kur partikula に atbild uz jautājumu “kad?,” 何を – “ko” vai “kaut ko,” 言い出す – “sākt runāt,” か – jautājuma partikula, って – sarunvalodas forma partikulai と, 予測すん – よそくすん pareizi būtu izteikts kā 予測する, kas nozīmē “paredzēt,” bet šajā gadījumā dziedātāja šo

skaņu neizrunāja. のは – ir savienojuma partikulas の un galvenā priekšmeta apzīmējošās partikulas は savienojums, kurai dziesmā seko tālākā rinda.

“Kad (es) cenšos paredzēt, kad (tu) nākamreiz kaut ko teiksi...”

落ちる – おちる – “krist,” 葉っぱ – はっぱ – “koka lapa,” を – seko pēc lietvārda, uz kuru attiecināts darbības vārds, 箸 – はし – “irbulīši,” で – partikula atbild uz jautājumu “ar ko?”, つまむ – “saķert,” くらい – “aptuveni,” 容易くたやすくなんか無い – aptuveni šo izteicienu var tulkot kā “nav viegli.” 容易く無い – たやすくない, kur 容易, kam patstāvīgi ir cita izruna – よい, tulko kā “viegli,” un 無い – ない, attiecīgi ir “nav.” Tālāk, なんかが tiek izmantota salīdzinājuma un izteiksmes dēļ. Sekojot iepriekšējai rindai, šo teikumu var tulkot kā:

“Vieglāk ar irbulīšiem ir krītošas lapas ķert.”

だから – “tāpēc,” 余計 – よけい – “par daudz” vai “nevajadzīgs,” bet to var saprast arī kā “visu,” kur nozīme ir negatīva, 君を – “tevi,” kurš ir teikuma priekšmets, 知りたい – “grib zināt,” んだ – partikulas の un teikumu beidzošās saitiņas です saīsinātā forma sarunvalodā.

“Tāpēc par tevi gribu zināt visu.”

いつか – “kaut kad,” 君 – “tevi,” と – savienojuma partikula, 同じ – “vienāds,” の – savieno lietvārdus, 見たい – “grib redzēt,” な – izteiksmes partikula.

“Kādu dienu (es) gribu redzēt to, ko tu redzi.”

Tabula 3. Dziesmā “Mīļā” izmantoto partikulu lietojuma paskaidrojums un salīdzinājums ar rakstisko valodu.

Dziesmā	Nozīme
の	Pamata partikula, kurai ir savienotāja funkcija starp lietvārdiem, lietojot šo partikulu teikuma beigās, tā piedod nominatīva nozīmi visam teikumam un uzdod jautājumu.
か	Jautājuma pamata partikula, kas arī tiek izmantota tādos savienojumos, kā 何か – “kaut ko,” un いつか – “kaut kad,” vai interpretējot dziesmu – “kādu dienu.”

と	Pamata partikula, kas pilda savienotāja funkciju.
に	Pamata partikula, kas norāda vietu, piemēram, 先に – “priekšā”, kā arī savienojuma veidā veido izteicienus un vārdus ar citu nozīmi, piemēram, – そんなに – “šādi,” ように – “kādā veidā,” 虜にする – “cietumniekam līdzīgi darīt” .
も	Pamata partikula dziesmā parādās kopā ar darbības vārdu 合って, kas kopā nozīmē “pat satiekoties.”
を	Pamata partikula, kas saista lietvārdu ar darbības vārdu.
ねえ	Izteiksmes partikula, kas dziesmā tiek izmantota, lai iesāktu jautājumu. Izruna tiek izstiepta, tādējādi norādot uz īpašām emocijām.
な	Izteiksmes partikula, kas dziesmā redzama beigu rindā, kas, skatoties no emociju izpausmes viedokļa, ir spēcīgāka par partikulu ね.
でも	Partikula tiek izmantota, lai uzsvērtu salīdzinājumu situācijai.
けど	Sarunvalodas partikula, kas ir partikulu です un けれども savienojums, ko rakstu valodā var redzēt kā だが vai ですが.
んだ	Sarunvalodas partikula, kas ir partikulu の un です savienojums.
って	Dziesmā šī sarunvalodas partikula seko pēc jautājuma partikulas, tādējādi veidojot minējumu. Rakstu valodā šo partikulu apzīmētu kā と.
のは	Savienota partikula, kas sastāv no savienotāja partikulas の un は, kas tiek izmantota, lai izceltu teikuma priekšmetu.
だから	Šo apvienotāja partikulu dziesmā izmanto kā pamatojumu tam, kas tika teikts iepriekš. Partikula から var sekot pēc darbības vārda, kā arī uzsākt jaunu teikumu, kā redzams šajā gadījumā.
まで	Šī partikula japāņu valodā nozīmē jēdzienu “līdz.”

Dziesmas “Mīļā” lirikā tiek izmantotas dažāda veida partikulas, no kurām īpaša uzmanība ir jāpievērš tieši izteiksmes partikulām, jo tās visvairāk atšķir sarunvalodu no rakstiskās valodas. Sarunvalodā izmantotās partikulas, kas nav tiešu emociju pastipriņošas vai apstipriņošas, ir balstītas uz partikulām, ko izmanto rakstu valodā, bet tās mēdz saīsināt vai dažas skaņas pārvērst par klusām, lai runas temps būtu tekošs un runātāja emocijas būtu arī dzirdamas klausītājam.

SECINĀJUMI

Šis darbs tika rakstīts ar mērķi parādīt un salīdzināt visbūtiskākās atšķirības mūsdienu japāņu valodā starp rakstu valodu un sarunvalodu. Darbā, apskatot kā tika veidota oficiālā, jeb standarta japāņu valoda, tika secināts, ka ikdienā pielietotās leksikas atšķirības atdalīt pie sarunvalodas vai rakstu valodas ir neiespējami, jo valodas vēsture parāda, ka dažādos reģionos viena un tā pati lieta tiek saukta dažādi. Tādēļ, lai pierādītu, ka pastāv būtiskas vispārējās atšķirības starp sarunvalodu un rakstu valodu, tika analizētas partikulas, kuras pilda vissvarīgākās gramatikas funkcijas japāņu valodā, un darbā šīs atšķirības tika paskaidrotas. Visnozīmīgākā atšķirība starp rakstu valodu un mutisko valodu ir sarunvalodā lietotās partikulas, ko balsta uz rakstu valodā izmantotajām partikulām, bet sarunvalodas partikulas rakstu valodā nelieto.

Darbā apskatot mūsdienu japāņu valodas standarta rakstības izveidošanu, var secināt, ka viscaur Japānā, lai gan rakstiskā valoda ir standartizēta, pastāv vietējie dialekti, kas rada šo valodas veidu atšķirības, jo cilvēku kustības rezultātā, sarunvaloda nepārtraukti tiek mainīta. Darba galvenie secinājumi ir sekojoši:

1. Mūsdienu oficiālā japāņu valoda ir balstīta uz valodas paveidu, ko lietoja Edo, jeb Tokijas apkārtnē.
2. Vislielākā nozīme japāņu valodā ir partikulām, jo tās saista vārdus kopā un dod teikumiem nozīmi.
3. Sarunvalodā tiek izmantotas neliterāras partikulas, kā arī partikulas, kuras ir atvasinātas no rakstu valodā izmantotajām partikulām.
4. Tikai aptuveni trešā daļa vārdu, ko izmanto japāņu valodā, ir mantoti no vecās japāņu valodas, pārējie ir aizgūti vai darināti.
5. Rakstu valodā tiek izmantotas pamata partikulas un to savienojumi netiek saīsināti.
6. Sarunvalodā lietotās partikulas var pieņemt pavisam citu nozīmi, kura nepastāv rakstu valodā.
7. Sarunvalodā tiek pieņemti vairāki pieklājības līmeņi, kuri nosaka, kādas partikulas un leksika jāizmanto.

Jāatzīst, ka, lai gan būtiskākās atšķirības partikulu pielietojumam rakstu valodā un sarunvalodā tika parādītas, dotajos rakstiskajos piemēros tiek apskatītas atšķirības ļoti virspusīgi. Japāņu valodā pastāv vairāki sarunvalodas veidi, kā rezultātā arī citādāki partikulu savienojumi un specifiskas frāzes, atkarībā no pieklājības līmeņa vai dialekta, vai cilvēka vecuma un statusa, un šīs partikulas un teicieni bieži tiek izmantoti arī mūsdienās. Šo atšķirību

sākumi ir meklējamai japāņu valodas vēsturē, kas šajā darbā netika apskatīta. Vēl pastāv atšķirības starp dažādām vecuma grupām, ko varēja apskatīt pasakā "Gudrais zemnieks," kad karalis un zemnieks izmantoja atšķirīgus veidus, lai pateiktu "es," bet šinī pasakā netika izmantots bērna tēls, kuram ir dialogs ar kādu citu tēlu. Pētījumu turpinot, ir nepieciešams apskatīt un analizēt atšķirības japāņu valodā, kuru pielieto bērni, pieauguši cilvēki, kuri strādā un finansiāli rūpējās par savām ģimenēm, jo kolēģu sarunvaloda savā starpā ir atšķirīga no tās, ko izmanto ģimenes lokā, kā arī gados vecāku cilvēku izmantoto leksiku, kur, pēc personīgās pieredzes, īpaši atspoguļojas reģionālo dialektu atšķirības. Rakstu valodā, protams, ir vairāk daiļdarbu par stāstiem un dzejoļiem, un katrā žanrā ir savas īpatnības un izteiksmes veidu. Pastāv arī dažādu veidu formāli dokumenti, kuros tiek izmantots vēl stingrāks stils, kurā šie dokumenti ir jāraksta, piemēram, augstskolas referāti, kur partikulu pielietojums no standarta rakstu valodas neatšķiras, bet pastāv citi likumi, kuri ir jāievēro.

Salīdzinot divus ļoti atšķirīgus daiļdarbus, kuros skatāma ir atšķirīga sarunvaloda, manuprāt, tika parādīta visbūtiskākā atšķirība starp japāņu standarta rakstu valodu un mutisko valodu. Ar šo darbu tiek parādīts, ka atšķirības sarunvalodā un rakstu valodā ir pietiekami būtiskas, lai tām pievērstu lielāku uzmanību un pētītu tālāk.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. **Bjarke Frellesvig.** *A History of Japanese Language.* Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
2. **Michiel Kamermans.** *An Introduction to Japanese Syntax, Grammar & Language.* 2013. [pieejama grammar.nihongoresources.com skatīts 2016.05.1]
3. **Christopher Seeley.** *A History of Writing in Japan.* New York, 1991.
4. 新日本語の中級・本冊 Tokyo: AOTS, 2000. (146, 149, 154.lpp)
5. **Haruo Kubozono.** *Handbook of Japanese Phonetics and Phonology.* Germany: Walter de Gruyter Inc., 2015
6. 伊地知, 鉄男. 仮名変体集. Tokyo: 新典社, 1966.
7. 金田一京助. 新選国語辞典. Tokyo: 小学館, 2001.
8. 日本語を楽しく読む本・中級 Tokyo: 産能短期大学
9. **P.G. O'Neill.** *Japanese Respect Language: When, Why, and How to Use it Successfully.* USA: Tuttle Publishing, 2016
10. **Natsuko Tsujimura.** *The Handbook of Japanese Linguistics. Blackwell Handbook in Linguistics.* UK: Blackwell Publishing Ltd., 1999.
11. **E.H. Jorden, M. Noda.** *Japanese: The Spoken Language, Part 1.* UK: Yale University Press, 1987
12. **P.G. O'Neill.** *A programmed Introduction to Literary Style Japanese.* UK: School of Oriental & African Studies, 1968
13. **Uplift Spice** カノジョ
<http://i-lyric.net/artist/a059853/l034508.html> [skatīts 2016.05.05]
14. **P.G. O'Neill, S. Yanda.** *An Introduction to Written Japanese.* UK: Hodder Arnold H&S, 1975
15. **Web Japan** [web-japan.org] *Japanese Language*
http://web-japan.org/factsheet/en/pdf/e19_language.pdf [skatīts 2016.04.28]

PIELIKUMS

賢い農夫

あるとき、一人の王さまが森に出かけました。途中で、一人の農夫が畑仕事をしているのを見て、声をかけました。

「一日に、どのくらいもうかるかね？」

「はい、王さま。一日ですと、カルリーノ金貨4枚でございます」と農夫は答えました。

「で、その金をどう使うんだね？」

「1枚目ので私は食べます。2枚目のは将来のために使い、3枚目のは返し、4枚目のは捨てます」と農夫は答えました。

王さまは、農夫の答を考えながら、森の方に進んで行きました。でも、だんだんわからなくなってきました。それで、王さまは、引き返して、農夫に聞きました。

「さっき、おまえは、「1枚ので私は食べます。2枚目のは将来のために使い、3枚目のは返し、4枚目のは捨てます」と言ったが、あれはどういうことなのかね？」

農夫は笑って答えました。

「1枚目の金貨で私自身が食べます。2枚目のは子どもたちのために使います。私が年をとった時、子どもたちは私の世話をしてくれるでしょう。3枚目ので父を食べさせますが、それで、父が私にしてくれたことを返すわけです。4枚目のは女房のために使いますが、これは利益にはなりませんから、捨てることになります」

「なるほど、おまえの言うことはもつともだ。ところで、わしの顔を100回見ないうちは、このことをだれにも話さないと約束してくれんか」

農夫は、だれにも話さないと約束しました。王さまはお城に帰って行きました。

お城に帰ると、大臣たちを集めて、王さまは、こう言いました。

「これから、一つ質問をする。ある農夫が一日にカルリーノ金貨4枚をもうけるが、1枚目ので農夫は食べ、2枚目のは将来のために使い、3枚目のは返し、4枚目の

は捨てるそうだ。これは、いったいどういうことかね？」だれも、この質問に答えられませんでした。

次の日、一人の大臣は、前の日に王さまが農夫と話していたことを思う出した。それで、農夫の家に行って、答を教えてもらおうと思いました。ところが、農夫は、「王さまのお顔を100回見ないうちは、お話できません」と答えました。

大臣は困ってしまいました。そして、とうとう1枚の銀貨を財布から取り出して、こう言いました。

「では、この銀貨をやるから、教えてくれんか」

すると、農夫は、言いました。

「あと99枚いただければ、王さまのお顔を100回見られます」

なるほど、どの銀貨にも王さまの顔があります。大臣は、急いで、あと99枚の銀貨を農夫にやりました。農夫は、一枚一枚の銀貨をよく見てから、こう言いました。

「私は王さまのお顔を、もう100回見ましたから、答を教えてさしあげましょう」

農夫の話を聞いた大臣は、大喜びで、王さまのところへもどって、言いました。

「王さま、わかりました」

「さては、あの農夫がしゃべったな」

王さまはすぐに農夫を呼んで、聞きました。すると農夫は、

「しかし王さま、わたくしは王さまのお顔を100回見たのです」と言って、大臣からもらった100枚の銀貨を見せました。

王さまは農夫の頭の良さをほめて、一生楽に暮らせるほどの、たくさんのお金をやりました。

Uplift Spice カノジヨ (<http://j-lyric.net/artist/a059853/1034508.html>)

マシンガンでも壊せなくて

キャタピラーでも潰せなくて

だけどその眼差しの先にそれはあるんだ

ねえ？なんで、そんなになってまで頑張るんの？

何も耳に入っていない蚊を追うように君の視線を追う

目と目が合っても僕を遥か透り越し何かを捉える

虜にするその目は

マシンガンでも壊せなくて

キャタピラーでも潰せなくて

宇宙人でも多分見つけられなくて

ロケットでも届くなくて とどくなくて

レーダーでも探せなくて さがせなくて

だけどその眼差しの先にそれはあるんだ

ねえ？なんで、そんなになってまで頑張るんの？

君が次に何を言い出すかって予測するのは

落ちる葉っぱを箸でつまむくらい容易くなにか無い

だから余計、君を知りたいんだ

マシンガンでも壊せなくて

キャタピラーでも潰せなくて

宇宙人でも多分見つけられなくて

ロケットでも届くなくて

レーダーでも探せなくて

だけどその眼差しの先にそれはあるんだ

ねえ？なんで、そんなになってまで頑張るんの？

いつか、君と同じの见たいな

Bakalaura darbs "Oficiālās japāņu valodas atšķirības rakstu valodā no mutiskās valodas"
izstrādāts LU Humanitāro zinātņu fakultātes Āzijas studiju nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Meinards Lazdāns

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Asoc. prof. Agnese Haijima

Recenzents:

Darbs iesniegts Āzijas studiju nodaļā 2016. gada 16. maijā

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka

Darbs aizstāvēts Āzijas studiju bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

___ . ___ . 2016. prot. Nr. ___, vērtējums ___ (_____)

Komisijas sekretāre: pasn. Karīna Jermaka

Āzijas studiju BSP studiju metodiķe _____ Natālija Ambrosova